REDACȚIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primesc.— Manuscripte nu se retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în Brașov și la următórele
BIROURI de ANUNȚURĬ:
în Viena: la N. Dukes Nachf., Nux. Augenfeld & Emeric Lesner, Heinrich Schalek, A. Oppelik Nachf. Anton Oppelik. în Budapesta: la A. V. Goldberger, Ekstein Bernat, Iuliu Leopold (VII Erzsébet-körut).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o seria garmond pe o colónă 10 banĭ pentru o publicare.— Publicărĭ maĭ dese după tarifă și învoială. — RECLAME pe pagina 3-a o seria 20 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

(Numĕr de Dumineca 25).

„GAZETA“ iese în fiăcare ḑi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șése lunĭ 12 cor., pe treĭ lunĭ 6 cor.
N-rii de *Duminecă* 2 *fl.* pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe treĭ lunĭ 10 fr.
N-rii de *Duminecă* 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la d-nii colectorĭ.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare, Târgul Inuluĭ Nr. 30, etagiu I.: Pe un an 20 cor., pe șése lunĭ 10 cor., pe treĭ lunĭ 5 cor. Cu dusul în casă: Pe un an 24 cor., pe 6 lunĭ 12 c., pe treĭ lunĭ 6 corone. — Un esemplar 10 banĭ. — Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 138.—Anul LXV. Brașov, Duminecă 23 Iunie (6 Iulie). 1902.

Din causa sfintei sĕrbătorĭ a Nascereĭ sf. Ioan Botez., ḑiarul nu va apăré până Marțĭ séra.

NOU ABONAMENT
LA
„GAZETA TRANSILVANIEI“.

Cu 1 Iulie st. v. 1902
se deschide nou abonament, la care invităm pe toțĭ amicii și sprijinitorii fóieĭ nóstre.

Prețul abonamentuluĭ:

Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 24 coróne, pe șése lunĭ 12 coróne, pe treĭ lunĭ 6 coróne, pe o lună 2 coróne.

Pentru România și strĕinătate: Pe un an 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 francĭ, pe treĭ lunĭ 10 francĭ, pe o lună fr. 3.50.

Abonamente numaĭ la numĕrul poporal de Dumineca:

Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 4 coróne, pe șése lunĭ 2 coróne

Pentru România și strĕinătate: Pe un an 8 francĭ, pe șése lunĭ 4 francĭ.

Abonarea se póte face maĭ ușor prin mandate postale.

ADMINISTRAȚIUNEA.

Frământările în Bucovina.

Sunt vre-o două sĕptĕmânĭ, de când au fost conchiemate dietele țĕrilor austriace și între ele firesce și dieta Bucovineĭ.

Cu ocasiunea întrunireĭ acesteĭ diete s'a petrecut ceva ce a făcut sĕ se urce de-odată acțiile clubuluĭ român din dietă.

Deputații germanĭ și armeno-polonĭ, carĭ până acum formau o coalițiune cu deputații rutenĭ, șĭ-au schimbat gândul și au aflat maĭ priincios intereselor lor politice și naționale sĕ se alieze cu Românii și împreună sĕ alcătuéscă o majoritate puternică în dieta Bucovineĭ.

Majoritatea de maĭ 'nainte a încetat printr'asta și s'a format o nouă majoritate prin coalițiunea Românilor cu Germanii și Armeno-Polonii. Așa-déră Rutenii rĕmaseră nu numaĭ isolațĭ, ci în minoritate disparentă numaĭ de patru deputațĭ.

Ne este cunoscut cum, maĭ ales de vre-o ḑece anĭ încóce, Rutenii au fost mult părtinițĭ și favorisațĭ de guvern. In majoritatea, în care se aflau prin amintita coalițiune cu partidele germane-armeno-polone, Rutenii ajunseră sĕ jóce rolul de căpetenie, și, cu tóte că li-se împlinea de-arĕndul dorință după dorință și încă parte mare pe conta Românilor, eĭ tot se plângeau, că ar fi asuprițĭ și nedreptățițĭ și că Românii, ceĭ atât de prigonițĭ sub regimul Bourguignon, ar fi preferițĭ în tóte.

Nicĭ-odată Rutenii din Bucovina n'au vrut sĕ înțelégă, că Românilor ca popor băstinaș și conducĕtor al țĕrii li-se cuvine întâietatea. Insĕ nicĭ măcar pentru egala îndreptățire a acestora n'au dovedit respectul cuvenit, ci în mod regretabil au umblat în tot-déuna cu intrigĭ ca sĕ dobândéscă dela guvern tot maĭ multe concesiunĭ aci pe terenul politic-administrativ, aci pe cel școlar-bisericesc prin scurtarea drepturilor poporațiuneĭ române. De când însĕ a întrat în hora lor deputatul Nicolae Vassilko, un renegat, care a devenit acum cel maĭ mare șovinist ruten, ura Rutenilor față cu Românii a luat proporțiunĭ marĭ și amenințătóre chiar.

Acest Nicolai sĕu cum îi maĭ ḑic, Coco Vassilco, este care a pus la cale și de astă-dată pasul dușmănos ce l'au întreprins în ședința dieteĭ bucovinene dela 2 Iulie n. a. c. deputații Rutenĭ, eșind din dietă pe basa uneĭ declarații, ce-au făcut'o.

Supĕrarea lor vine de acolo c'au rĕmas în minoritate și că acum Românii vor juca rolul de căpetenie în majoritate. Dér pricina pentru a protesta și a părăsi dieta le-au oferit'o casul, că noua majoritate a ales în comisiunile dietale pe treĭ deputațĭ rutenĭ, nu însĕ și pe Coco Vasilco, pe care anume l'a eliminat, fiind-că altă-dată provoca numaĭ certe și turburărĭ în comisiunile unde era membru.

Rutenii, prin graiul deputatuluĭ Dr. Smal-Stocki, s'au plâns, că nu s'ar fi observat față cu eĭ obiceiul parlamentar și că atuncĭ când partida română era în minoritate eĭ n'ar fi făcut acésta; s'au plâns, că Românii ar fi fost ațîțațĭ de partida germană, dușmană Rutenilor, care a pricinuitschimbarea în gruparea partidelor ș. a.

De ce însĕ Rutenii atuncĭ, când Românii voiau sĕ trăiască în pace și în bună înțelegere cu eĭ, umblau după fantasme și planurĭ rĕutăcióse ca acelea ale luĭ Coco Vassilko? Destul i-au admoniat Românii sĕ nu se lase a fi condușĭ de spiritul intolerant, ce începuse a-i stăpâni.

Așa-dér deputații rutenĭ au declarat, că *vor părăsi dieta*, până când nu li-se va da deplină satisfacțiune pentru cele întêmplate.

Plângerea lor însĕ n'are temeiŭ. Nu-i adevĕrat că eĭ n'ar fi fost invitațĭ sĕ ia parte la conferențele în carĭ s'au ales membrii în comisiunile dietale. Dr. Smals-Stocki a fost chiemat, dér n'a luat parte. De aceea președintele dieteĭ Lupul a și declarat, că pasul Rutenilor e cu totul nejustificat.

Românii și membrii celor-lalte partide din majoritate, care e de șépte-orĭ maĭ numĕrósă decât partida rutenă, nu se vor lăsa a fi terorisațĭ de către Rutenĭ, de unde urméză de sine, că speranța acestora de-a pune piedecă lucrărilor dieteĭ nu se va împlini.

Inzadar încércă dér ceĭ din céta luĭ Coco Vassilko de a face presiune asupra guvernuluĭ țĕrii și a guvernuluĭ central.

Președintele țĕrii br. Bourguignon trebue acum sĕ-șĭ ispășéscă pĕcatele, căcĭ tocmaĭ aceia, pe carĭ el ia favorisat așa de mult, se ridică contra luĭ, învinuindu-l, că n'a împiedecat formarea coalițiuneĭ Românilor cu Germanii și Armeno-Polonii.

Orĭ și cum ar manevra Rutenii, silițĭ vor fi în cele din urmă a-se convinge, că nu prin inimiciție față cu Românii, ci numaĭ prin leala recunóscere și respectare a drepturilor reciproce vor puté sĕ înainteze.

Revista politică.

Sĕptĕmâna acésta s'a vorbit érășĭ despre *afacerea pactuluĭ* economic austro-ungar. Ministru-president Coloman *Szell* s'a dus la Viena, unde a fost primit în audiență de către Majestatea Sa. In aceeașĭ ḑi a fost la monarchul și ministru-president austriac *Koerber*, apoi s'a ținut o conferență presidată de însu-șĭ Maj. Sa, la care au participat, afară de ceĭ doi miniștri-presidențĭ, și ministrul comun de esterne contele *Goluchowski*. S'a vorbit, — firesce—despre pactul austro-ungar, dér maĭ ales despre neînțelegerile, ce dăinuesc de mult între căpeteniile guvernelor dualiste cu privire la tariful vamal. Se ḑice, că însu-șĭ Maj. Sa ar fi intervenit pentru o pacĭnică aplanare a neînțelegerilor, dat fiind, că Coróna doresce firm sĕ nu se facă o ruptură între cele două guverne pe tema pactuluĭ și basele comuniuneĭ economice sĕ nu fie sguduite.

Indată după reîntórcerea sa din Viena, ministru-president Szell a convocat pe colegii sĕĭ din guvern la un consiliu, cu care ocasie a dat sémă despre cele ce s'au întêmplat în Viena. „Pester Lloyd“, organ guvernamental, e informat din isvóre autentice, că consiliul de miniștri, ce s'a ținut Marțĭ, nu produce de loc impresia, că afacerile ce s'au discutat în consiliu, s'ar fi putut resolva. Aceeașĭ fóie spune, că după-cum se vorbesce, atât Szell cât și Koerber șĭ-ar fi pus portofoliile la disposiția Majestățiĭ Sale cu declarațiunea, că eĭ bucuros se retrag, decă în persónele lor s'ar afla motivele, carĭ împiedecă realisarea pactuluĭ.

*

FOILETONUL „GAZ. TRANS.“

Românii în lumină streină.

IV.

A sosit în sfêrșit timpul sĕ ne întórcem la cartea luĭ Eder, despre care am făgăduit, că vom vorbi.

Sĕ vedem, ce scriea Eder despre popórele Transilvanieĭ în general și apoi despre Românĭ în special, înainte de asta cu 106 anĭ.

Sub titlul „De câte felurĭ sunt locuitorii?“, Eder scrie următórele:

„Locuitorii Transilvanieĭ sunt de treĭ felurĭ, și între aceștĭ locuitori este mare deosebire.*) Ceĭ dintâiu sunt adevĕrații stăpânĭ aĭ țĕrii, din a căror sigilii este compusă și pajura țĕrii. Ceĭ de al doilea sunt locuitorii tolerațĭ (rĕbdațĭ) din îngăduința principeluĭ, sĕu a țĕrii, ér al treilea sunt aceia, carĭ sunt tolerațĭ, fără îngăduința legiĭ, ci numaĭ din buna plăcere. In prima clasă (adecă a stăpânilor țĕrii) se numĕră Ungurii, Sĕcuii și Sașii, în a doua: Armenii, Grecii, Sêrbii, *Valahii* (adecă Românii), Jidovii și țiganii, ér în a treia: ómenii venițĭ din diferitele țĕrĭ ale Italieĭ, Franțeĭ și Germanieĭ. Din clasa a doua și a treia însĕ din timpurĭ vechĭ s'au ales bărbațĭ, carĭ prin hărnicia lor aŭ fost socotițĭ vrednicĭ de a fi primițĭ orĭ în nobilimea maghiară, orĭ între Sașĭ, și pe acéstă cale au ajuns și eĭ între locuitorii legitimĭ aĭ țĕrii.“

Sĕ vedem acuma, cum vorbesce Eder pe rĕnd întâiu de stăpânii țĕrii, apoi de locuitorii, carĭ erau numaĭ tolerațĭ și între carĭ în primul loc îi pune pe Armenĭ, apoi pe Grecĭ, apoi pe Sêrbĭ și numaĭ în al patrulea loc vin Românii, chiar și între popórele tolerate, ér după dênșii nu urméză, decât Jidoviĭ și țiganii. Pe semne de atuncĭ a rĕmas vorba batjocuritóre la adresa Românuluĭ, când i-se ḑice: „Mĕi, decă n'ar fi țiganul, apoi voi ațĭ fi ceĭ maĭ de códă între némurĭ.“

Despre Ungurĭ.

Au trecut maĭ bine de 800 de anĭ, de când Ungurii au biruit pe locuitorii de maĭ înainte aĭ Transilvanieĭ și cu armele în mână s'au făcut stăpânĭ pe aceste locurĭ. La început toțĭ aveau drepturĭ de o potrivă, cu timpul însĕ s'a alcătuit clasa cetățenilor și a țĕranilor între dênșii. Din nobilime o parte întră în slujbe civile și militare, altă parte făcea economie la moșii etc.

După firea luĭ, Ungurul e voios, înfierbântat, vitez, mândru (trufaș), doritor de onóre și de pompă, primitor de óspețĭ, și decă nu se întêmplă sĕ i-se fi schimbat caracterul prin conlocuirea cu alte némurĭ, apoi este și cinstit și, fără sĕ fie lingușitor, e prietinos, la vorbă cuviincios și glumeț, maĭ departe, el este isteț întru învĕțarea diferitelor meșteșugurĭ și sciințe.

Despre Secui.

Secuii sunt considĕrațĭ de străbunĭ de aĭ Ungurilor, carĭ veniseră maĭ demult în Ungaria. Limba lor este de opotrivă cu a Ungurilor, firea lor și datinele lor așișderea se potrivesc, din care causă credem, că sunt înrudițĭ de aprópe.

Despre Sașĭ.

Unii îi consideră pe Sașĭ drept strănepoțĭ de-aĭ vechilor locuitorĭ aĭ Transilvanieĭ, aĭ Dacilor (!) și Goților, carĭ au stăpânit aceste ținuturĭ, după înfrângera domnieĭ luĭ Attila, însĕ pentru sprijinirea acesteĭ afirmărĭ lipsesc doveḑile, și de aceea trebue sĕ ne ținem de ceea-ce ne spun documentele, adecă că pe la mijlocul veaculuĭ al doisprеḑecelea, sub regele Geiza II., au fost chemațĭ în țéră nisce coloniștĭ germanĭ, carĭ s'au așeḑat în câte-va ținuturĭ pustii ale Transilvanieĭ și au căpĕtat dela regii, carĭ au urmat, fel de fel de libertățĭ, sub condițiunea sĕ apere granițele țĕrii, în părțile pe unde locuiau și în timp de rĕsboiu sĕ dea un anumit numĕr de soldațĭ.

La Sașĭ, chiar și la sate găsescĭ rĕnduială bună. Tinerimea se cresce sub aspră supraveghiare și sĕ pórtă mare grije, ca se nu se întroducă imoralitatea. Fórte puținĭ

*) Despre deosebirea cea maĭ de frunte a acestor treĭ națiunĭ va fi vorba la alt loc; acuma facem numaĭ observarea, că patria nu consideră ca fiiĭ legitimĭ aĭ patrieĭ, decât prima clasă a locuitorilor, adecă: pe Ungurĭ, Secui și Sașĭ și prin urmare, în urma uneĭ datinĭ strĕvechĭ numaĭ în aceștia are încredere deplină, ér după o lege întărită de maĭ mulțĭ principĭ, când se pune cine-va în deregătorie, fie din partea principeluĭ, fie din partea țĕrii, numaĭ din aceștia se póte pune și nicĭ decât nu se póte da deregătorie unuĭ strein.

Nota luĭ Eder.

Ḑilele trecute s'a subscris în Berlin convenţia privitóre la *reînoirea triplei alianţe* pe timp de doi-spre-ḑece anĭ. Convenţia a fost subscrisă de cancelarul *Bülow* din partea Germaniei, ambasadorul *Szögyeny-Marich* din partea Austro-Ungariei şi ambasadorul *Lanza* din partea Italiei. Tripla alianţă s'a reînoit în formă neschimbată. Cuprinsul ei nu se va publica.

Reînoirea alianţei a format obiect de discusiune şi în camera francesă din Paris. Deputatul *Chastencd* a întrebat de guvern, décă *reînoirea triplei alianţe* va avé influenţă asupra raporturilor dintre *Francia* şi *Italia.* Ministrul frances de esterne *Delcassé* a rĕspuns:

„*Politica nóstră esternă*, al cărei scop principal este apĕrarea intereselor nóstre mai însĕmnate şi a cărei *basă e alianţa cu Rusia*, n'a încetat nicĭ-odată de a tinde spre îmbunĕtăţirea raporturilor nóstre internaţionale şi mai ales a raporturilor cu Italia. In conformitate cu acésta s'a pus capĕt rĕsboiului vamal, ce era între noi şi Italia. Imprejurarea acésta a fost spre folosul ambelor ţĕrĭ. Afară de convenţia comercială, ambele ţĕrĭ îşĭ susţin independenţa. Din clipa când s'a apropiat timpul reînoirei triplei alianţe, guvernul s'a ocupat cu cestiunea acésta şi din declaraţiile guvernului italian a primit convingerea, că în raporturile nóstre nu se va face nicĭ o schimbare, că *reînoirea triplei alianţe nu ne ameninţă întru nimic*, că Italia nicĭ-odată nu se va deda la o politică ofensivă faţă cu noi şi că, în fine, nimic nu va împiedeca desvoltarea amiciţiei, care a dat deja resultate atât de norocóse".

După notele stenografice *Delcassé* a ḑis, că nimenĭ nu póte sĕ-şĭ aróge pretenţia, de a cunósce mai bine interesele Italiei, decât ea însa-şĭ, şi de a-i croi direcţia, ce e pretinsă de interesele ei. „Guvernul italian — continuă Delcassé — s'a îngrijit sĕ clarifice şi sĕ-şĭ precieze posiţiunea lui. Declaraţiile, ce s'au făcut înaintea nóstră, ne pun în mĕsură de a primi convingerea, că *politica Italiei nicĭ mijlocit, nicĭ nemijlocit nu se îndrepteză în contra Franciei*, că la nicĭ un cas ea nu însémnă o ameninţare faţă de noi nicĭ în formă diplomatică. nicĭ în privinţa calculelor militare, că *Italia la nicĭ un cas şi în nicĭ o formă nu póte fi mijloc seu ajutor pentru un atac îndreptat în contra Franciei*".

Declaraţia lui *Delcassé* e viu comentată în pressa strĕină.

*

Două ḑile după vestea, că tripla alianţă s'a reînoit, ḑiarele italiene au adus scirea despre *călĕtoria Regelui italian Victor Emanuel la Petersburg şi Berlin*. Acestei călĕtorii i-se dă o mare importanţă politică, mai ales pentru-că ea se face câte-va sĕptĕmânĭ după subscrierea convenţiei privitóre la reînoirea triplei alianţe.

Bate la ochĭ, că Regele Italiei nu va visita şi curtea din Viena. Causa este, că Majestatea Sa monarchul nostru n'a reîntors până acum visita, ce i-o făcuse rĕposatul rege Umberto în Viena.

Victor Emanuel III va merge mai întâiŭ la Petersburg, apoi la Berlin în August.

La mormêntul — lui Avram Iancu.

Cetitorii noştrii au cunoscinţă despre casul cu cununa, ce s'a fost pus pe mormêntul din Ţebea în care îşĭ dórme somnul de vecĭ eroul şi martirul nostru naţional Avram Iancu. Sciu de asemenea, că în contra tinerilor românĭ universitarĭ, carĭ au încununat mormêntul lui Iancu, s'a pornit o mare prigonire, ér cununa s'a confiscat, fiind ţinută doi anĭ de ḑile la tribunalul din Deva. Unul din tinerii prigoniţĭ, George *Novacovici* a fost condamnat la două lunĭ închisóre de stat pentru vorbirea ţinută la Ţebea. El a şi plecat erĭ la Seghedin, ca sĕ-şĭ facă pedépsa.

Cununa cu pricina a fost reînapoiată lui Novacovicĭ, ér Joi o grupă de Românĭ, între carĭ d-nii *Francisc Hossu-Longin*, tînĕrul *Novacovici* şi Dr. Iustin *Pop*, au plecat cu trăsurĭ din Deva spre mormêntul din Ţebea, ca sĕ pună cununa acolo de unde a fost luată de gendarmĭ.

Ĕtă, ce ni-se scrie în privinţa acésta:

(Corespondenţă part. a „Gaz. Trans.")

Trecênd prin Brad, am luat direcţia spre Ţebea. Şi aicĭ eram însoţiţĭ tot de acelea privirĭ surprinse maghiare, ca şi în Deva, dér par' că erau cuprinse mai tare de spaimă. In schimb însĕ Românii, adunaţĭ la tîrgul din Brad, ne urmăriau cu o tainică însufleţire, pĕtrunşĭ în aceleaşĭ clipite de măreţia istoricului demnităţii naţionale, ce se concentra în cununa, pe care o duceam cu noi.

Numai o cotitură..., şi în apropierea câmpului verde ĕtă se ridică falnic „*Goronul lui Horia*", — lângă dênsul frumosul turn al bisericii din Ţebea... Ce emoţiune, ce înduioşare pân la lacrimĭ nu-l cuprinde pe trecĕtorul român prin acésta vale! Cine óre nu şi-ar îndrepta privirea involuntar la stânga drumului spre un deal, unde asemenea se ridică o grandiósă biserică, biserica din „*Mesteacăn*", în care poporul nostru nespus de asuprit, la anul 1784 sub Horia şi-a sfinţit dorul unei vieţĭ mai libere, mai fericite.

Sĕ nu se mire nimenĭ. Când am ajuns la cimiterul din Ţebea, eram la culmea unei emoţiunĭ nedescriptibile şi cu ochii scăldaţĭ în lacrimĭ am sărutat mormêntul lui *Avram Iancu.* Am rostit un „Tatăl nostru" şi apoi am depus cununa tinerimei, aicĭ, unde era destinată sĕ fie aşeḑată.

La atât s'a mărginit de astădată manifestaţia nóstră modestă, dér cu atât mai impunĕtóre în sinceritatea şi admiraţiunea faţă cu acest mare mormênt al neamului. „Dormĭ în pace — Noi veghiăm!" Şi luând pămênt de pe mormênt, precum şi frunḑe din goron... am eşit érăşĭ... Mai respirăm încodată... Cununa era acolo... şi tricolorul fâlfăia.

In momentul acesta ne iese înainte un ţĕran român şi cu glas sfiicios ne mulţumesce pentru cele sĕvêrşite... Şi în auḑul ţĕranilor muncitorĭ îl rugăm sĕ grijéscă de acésta *cunună... „Da* — ḑice el — *sĕ sece mâna celui care va îndrăsni s'o iée de acolo*".

După acestea ne întórserăm spre Brad. Aicĭ în societatea unei numĕróse inteligenţe române am luat masa — făcênd mai multe reflecţii asupra întêmplărilor, ce ne preocupa — şi cu însufleţire am petrecut câte-va clipe românescĭ ér devisa „totul pentru naţiune" ne-a inspirat, asigurându-ne reciproc intensiva muncă, ce vom nisui a depune pentru binele neamului, pentru eluptarea drepturilor şi pentru apĕrarea mormintelor nóstre scumpe.

Gene.

Óspeţĭ bucurescenĭ în comitatul Hunedórei,

Deva, 4 Iulie.

Aséră am fost împiedecat a vĕ scrie despre sosirea la noi a fraţilor din România. Mai întâiŭ s'a fost anunţat, că vin 40—50, apoi s'a ḑis, că numai vr'o 20, în fine aséră au sosit din Bucurescĭ peste 30 de escursioniştĭ sub conducerea d-lui Gr. *Tocilescu.*

Fóia maghiară „Hunyadvármegye" din localitate a publicat în numĕrul sĕu de ierĭ două scirĭ privitóre la óspeţii aşteptaţĭ. Intr'una se spune, că mai mult de jumĕtate dintre cei ce vor sosi, sunt studenţĭ universitarĭ, şi se apeléză la publicul maghiar, ca sĕ mérgă cât mai mulţĭ la gară sĕ-i priméscă. In cealaltă scire directorul şcólelor reale şi al museului de aicĭ Gabriel Teglás, rógă pe universitarii maghiarĭ, carĭ petrec în Deva, şi pe absolvenţii şcólelor medii, sĕ întîmpine pe universitarii românĭ, carĭ sosesc cu d-l prof. universitar Tocilescu şi sĕ-i însoţéscă şi călăuzéscă în tóte visitele şi escursiunile, ce le vor face, şi în genere sĕ stea în ajutorul comitetului arangiator.

Cu tot apelul acesta, la gară, când sĕ soséscă escursioniştii românĭ, a fost mare confusie din causa defectuósei şi târḑiei organisărĭ a primirei. La sosire în gară d-l *Teglas* a salutat c'o fórte scurtă întêmpinare pe escursioniştĭ. D-l *Tocilescu* a rĕspuns într'o cuvêntare mai lungă, mulţumind de primire şi adresând cuvinte elogióse „fraţilor în ale culturei şi sciinţei." Teglas a fost însoţit la gară de profesorul Lăzăricĭ, apoi de sub-inspectorul Vildt şi de alte persóne din céta sluşbaşilor. Dintre fruntaşii românĭ de aicĭ n'a fost nicĭ unul.

Maghiarii au încuartirat pe óspeţĭ pe la familiile *române*, cu totul cam 20. Celorlalţĭ lĭ-au dat locuinţă în *hotel*. D-l Tocilescu se află în gazdă la Teglas, preşedintele museului.

Astăḑĭ s'a dat un banchet pe *socotéla proprie* a fie-căruia.

Diminéţa óspeţii s'au urcat pe cetăţue. După ce s'au întors de pe délul cetăţii, s'au dus cu toţii la fişpanul Mara Laszlo, care i-a întîmpinat cu cuvintele „bine aţĭ venit, vĕ mulţumesc!" D-l Tocilescu i-a rĕspuns cu cuvinte fórte măgulitóre.

In fine au mers sĕ visiteze museul.

In momentul când scriu, au plecat cu toţii la Mintâia, ca sĕ facă o visită contelui Kun Geza, care pe lângă aceea, că este preşedintele societăţii istorice, sĕ bucură la noi de renumele unuia dintre cei mai marĭ şi mai periculoşĭ şoviniştĭ.

Deséră escursioniştii plécă la Hunedóra.

Din incidentul acestei visite a escursioniştilor din Bucurescĭ, societatea istorică şi archeologică maghiară din comitatul acesta a publicat în limba română şi cu câte-va ilustraţii, o mică broşurică întitulată: „Antichităţile române din comitatul de *Huuyad*(?) în regatul Ungariei. Scurtă desecriere oferită escursioniştilor din Bucurescĭ drept manuscript de societatea istorică şi archeologică".

In fruntea acestei broşure, care cuprinde 20 pag. 8^0 mic e publicată următórea programă de primire:

Programa escursioniştilor din Bucurescĭ în comitatul de Hunyad.[1]

Prima ḑi 3 Iulie 1902 Joi.

Sosirea de pe la Tövis[2] séra la 10 óre 52 minute în Deva, unde societatea va fi primită din partea societăţii istorice şi archiologice „Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat" de domnul *Teglás* Gábor şi domnul Jón *Lazarics* profesor la preparandia de învĕţătorĭ.[3]

Óspeţii vor fi găzduiţĭ la famalii.[4]

A doua ḑi 4 Iulie, Vinerĭ.

Dela $7^1/_2$ diminéţa visitarea palatului principelui Bethlen numit „Magna curia", a gradinei publice şi a cetăţii. In întórcere la 10 óre societatea sub conducerea d-lui profesor Gr. G. *Tocilescu face visită la subprefectul comitatului d-l Mara László*[5] după aceea visiteză sala de onóre a palatului comitatului şi lapidariul de acolo, precum şi liceul real şi museul de anticităţĭ.

La unu d. p. banchet în grădiniţa restaurantului mare.[6]

La $3^1/_2$ d. p. plecarea dinaintea restaurantului cu trăsurĭ la Maros-Németi,[7] unde societatea e învitată de *contele d-r Kuun*

---

1) Vré sĕ ḑică al Hunedórei.

2) E vorba de *Teiuşiŭ*, orăşel românesc.

3) ca interpret.

4) care vré sé ḑică: la familii românescĭ şi în hotel pe punga lor.

5) D'apoi fişpanul ce va ḑice, că el, „representant al guvernului", e ignorat?

6) Cu trei coróne pe punga fiecăruia.

7) adecă *Mintâia.*

---

sunt între ei, chiar şi între ţĕranii de rênd, carĭ sĕ nu fi umblat la şcólă. Cei mai mulţĭ sciu ceti şi scrie ...

Despre Armenĭ.

Armenii veniră în Moldova pe timpul când în ţéra lor, după mórtea regelui lor naţional Leo III., isbucnise o revoluţiune. Din Moldova apoi sub principele Mihail Apafi, la propunerea lui Daniel Teodor (care pe urmă le-a fost Armenilor mulţĭ anĭ judecător), au venit în Transilvania şi s'au aşeḑat în Gyergyo-St.-Miclăuş, Ciuc-Sepviz, Bistriţă, Gurghiu, Ibasfalĕu şi în câte-va sate. Cu timpul au dobêndit constituţie orăşenéscă pentru Ibaşfalĕu şi Gherla, carĭ oraşe la 1791 au fost scrise în lista oraşelor libere ungare, carĭ trimeteau deputaţii lor în dietă.... Sunt cei mai isteţi şi mai bogaţĭ comercianţĭ la noi.

Despre Bulgarĭ.

Bulgarii veniră din Bulgaria pe la sfêrşitul vécului al 17-lea şi se aşeḑară întâiu la Vinţul de jos, apoi la Belgrad şi Deva. Primirea lor a fost întărită într'un document dela 1700, dat de regele Ungariei şi principe al Ardealului, Leopold I., în care li-se dă voie Bulgarilor de a face negoţ cu tot felul de mărfurĭ nu numai în Ardeal, ci şi în celelalte ţĕrĭ ale lui Leopold.

Afară de aceştia mai sunt Bulgarĭ şi într'o mahala a Braşovului, carĭ se aşeḑară aicĭ în timpurĭ mai vechĭ şi sunt de altă origine. Aceştia însĕ astăḑĭ au devenit Românĭ, cum au devenit Românĭ şi *Sêrbii*, ale căror urme se găsesc pe icĭ colo printre Saşĭ. Mai găsim şi numirĭ, carĭ arată, că pe aicĭ au fost şi Ruşĭ, cum e de pildă *Mercurea* (Reussmarkt), care mai de mult se numia pe latinesce „*Forum Rutenorum*", adecă têrgul Rutenilor.

Despre Grecĭ.

Pe la mijlocul vécului 15, când Turcii cuprinsese ţéra Grecilor, aceştia s'au împrăsciat în tóte părţile lumei şi veniră în grupurĭ şi în Transilvania. Acuma locuesc resfiraţĭ pretutindenea în ţéră, ocupându-se mai ales cu comerciul şi se stabilesc mai ales în oraşele comerciale. Ei locuesc în numĕr mai mare în Sibiiu şi Braşov, unde formeză o societate privilegiată, avênd pe judecătorul lor propriu, care conform legilor aprobate mai vechĭ şi mai nouĕ judecă şi aduce sentinţă în procesele lor (Approb. Const. P. III. Tit. 52. Novel. art. 1791 art. 36.) La început nu aduceau în Transilvania, decât mărfurĭ orientale, acuma se găsesc în magaziile lor tot felul de mărfurĭ, pentru care au căpĕtat îngăduinţă legală în dieta ţinută la 1672. Ce privesce îmbrăcămintea lor, unii din ei au păstrat până în ḑiua de astăḑĭ costumul oriental; cea mai mare parte însĕ se îmbracă nemţesce.

Despre Românĭ (valahĭ).

Când împĕratul Traian a cucerit Transilvania, aduse în noua ţéră cucerită popóre din diferitele ţĕrĭ ale imperiului roman. Insĕ n'au stat aicĭ mai mult de 150 anĭ, când împĕratul Aurelian, care nu mai avea nădejde de a puté păstra acéstă ţéră sub supremaţia romană, a rechemat pe coloniştii romanĭ din ea. (Eutrop. L. IX.). Se crede, că emigrând de aicĭ Romanii, o parte din ei totuşi a mai rĕmas aicĭ şi a ajuns sub stăpânirea Goţilor Românii sunt de părere, că originea lor este fórte alésă, când spun că sunt urmaşii acestor iobagĭ ai Goţilor. Asemenea părerĭ au şi alţĭ scriitorĭ despre originea acestui popor, mai ales întemeiându-se şi pe asemĕnarea multor cuvinte cu cuvintele din limba vechilor Romanĭ.*)

Acésta însĕ nu e nevoie sĕ fie espusă mai cu deamĕnuntul; numai atâta trebue sĕ mai observăm, că numĕrul actual, din cale afară mare al Românilor, orĭ cum s'ar fi ivit ei dela început în Transilvania, este de a-se atribui în parte adunăturilor valahe imigrate din ţerile vecine. De aicĭ se esplică şi deosebirea de limbă (?) la Românii, ce locuesc în diferitele părţĭ ale Transilvaniei. Despre o asemenea colonie de Valahĭ strĕinĭ, amintesce şi cartea nóstră de legĭ în Teiuş (Comp. Constit. P. III. Tit. XI

---

*) Cine vré sĕ-şĭ petrécă timpul cu asemenea cercetărĭ, sĕ consulte pe lângă cunoscutele scrierĭ ale lui Thunmann şi Sulzer mai ales ceea-ce scrie Engel (Disert. de esped. Traiani ad Danubium pg. 260 şi uu.)

Géza, președintele societății istorice.[8]) După visitarea monumentelor romane aședate în parcul palatului, plecare la 7 óre prin Déva la Vajda-Hunyad,[9]) unde după cină societatea va înnopta la diferite familiĭ.

A treia ḍi, 5 Iulie, Sâmbătă.

La 7 óre diminéța visitarea castelului regelui Mathias Corvinus (renovat la 1452 și după incendiul din 1854 din nou în ḍilele nóstre), precum și al uzinelor de fier, unele din cele mai renumite din regatul Ungariei. De aicĭ ne vom duce în vagóne la stația Căilor ferate maghiare și la 9 óre 38 m. plecarea prin Piski la Hațeg, unde vom sosi la 12 óre 47 m. După masă mergem cu trăsurĭ la Várhely[10]) (Sarmisegetusa) și séra înderĕt la Hațeg, unde se va face înoptarea, tot la case particulare.

A patra ḍi, 6 Iulie Duminecă

La 7 óre 38 m. plecare spre Petroșenĭ. La 9 óre 51 m. ne oprim înaintea peșteri Cetatea boli, de unde vom continua drumul în trăsurĭ până la Petroșenĭ, unde escursioniștii vor fi primițĭ de domnul *Andreix* János, directorul băilor de cărbunĭ de piatră. După prânḍ vom visita stabilimentele, în carĭ se clasifică cărbunii și întórcerea în România se va face pe drumul admirabil al Surducului, care duce la Tîrgu-Jiu.

*

Étă, după foile din Bucurescĭ, numele persónelor, carĭ au luat parte la acéstă escursiune:

George Lahovari, președintele înaltei Curțĭ de compturĭ și președinte al societății istorice române, Mihail Șuțu, guvernatorul Băncei Naționale, Ștefan Greceanu, mare proprietar și fost senator, Grigore G. Tocilescu și dr. Alex. Obreja, profesorĭ universitarĭ, Stroe Beloescu și Constantinescu-Rîmniceanu, senatorĭ, architectul N. Gabrielescu, Dr. Andronescu, G. O. Gîrbea și Bontăș, profesorĭ secundarĭ, precum și 25 studențĭ.

Adunarea

despărțĕmêntului I. Brașov al „Asociațiunei pentru literatura română și cultura poporului român“ ținută în comuna B o d, în ḍiua de 29 Iunie st. n.

Comuna Bod a avut Dumineca trecută o sĕrbătóre culturală națională, căcĭ aicĭ s'a ținut adunarea generală a despărțĕmêntului Brașov al Asociațiunei. Incă la sfîrșitul sfintei liturghii de diminéță părintele Creițar a anunțat poporului, că după améḍĭ se va ținé aicĭ adunarea, și a învitat poporul sĕ se presinte în numĕr cât mai mare.

In adevĕr pe la órele 2 a sosit comitetul din Brașov în frunte cu d-l profesor Andrei *Bârsanu.* Imediat s'a început în biserică parastasul pentru odihna sufletéscă a mitropoliților Șaguna, Romanul și Șuluț, și pentru toțĭ repausații președințĭ ai Asociațiunei.

După parastas d-l președinte a deschis adunarea prin o frumósă cuvêntare.

[8]) primul vice-președinte la Kulturegylet.
[9] Huniedóra.
[10]) Grădiștea.

Apoi a dat cuvêntul secretarului N. *Bogdan,* care a cetit raportul despre activitatea despărțĕmêntului. După d-l Bogdan a luat cuvêntul d-l casier Cornel *Aisĕr,* care a cetit raportul despre mersul cassei. Tóte s'au găsit în bună regulă și li-s'a dat absolutorul. D-l student universitar M. *Navrea* a cetit o disertațiune frumósă în care se îndémnă poporul la crutare.

Despărțĕmêntul a avut anul acesta 152 membri. Bibliotecile ambulante, carĭ erau în numĕr de 12, anul acesta s'au înmulțit cu douĕ, dintre carĭ una pórtă numele *„Biblioteca Grigorie Maior“* spre aducerea aminte a repausatului redactor al „Gazetei Transilvaniei“, care a ostenit așa de mult pentru înființarea acestor bibliotecĭ. S'a constatat însĕ, că unele agenturĭ nu desvóltă activitate, din care causă s'a luat hotărîrea, ca la acele agenturĭ, carĭ nu vor vĕrsa taxele dela cel puțin 5 membri, sĕ nu li-se mai dea bibliotecă.

După ce s'a terminat adunarea, s'au desbătut statutele, „societății agricole“ ce se plănuesc a se înființa, și s'au primit.

La órele 6 aprópe o sută de persóne s'au întrunit la școla română, la o cină, unde s'au rostit mai multe toaste.

Dintre cei presențĭ mĭ-am notat pe următórele persóne: A. Bârseanu, N. Bogdan, C. Aisĕr, G. Vătășan, I. Popea, N. P. Petrescn cu dómna, I. Lengeru, N. Sulică, Aug. Paul, Dr. Fruma, M. Navrea, C. Navrea din Brașov; Al. Verzea, Romul Verzea, I. Bodeanu din Satulung; I. Broșu din Dĕrste; Nan, Crivĕț, Crengă din S. Petru; David Pop, Dogaru, N. Betrânu, Silv. Bârsan din Hĕrman; I. Micu, Achim Constantin, I. Toban, I. Vlădăreanu, Aurel Nistor din Feldióră; Al. Măerușan, Ioách. Leiner din Măeruș; Leucescu din Rotbav; I. Schiopu, V. Duță, G. Avram, G. Mirea, Valvără din Crisbav; Gavrilescu, Danciu, Negulicĭ din Țînțarĭ; Comanescu, Boldor, Budnariu, Cristea din Codlea; Cherciu, Mereț, Creițar, Mișarca și mult popor, bărbațĭ și femei din Bod.

Trebue sĕ amintesc și corul din Bod, care sub conducerea părintelui învĕțător Mereț a esecutat fórte frumos cântările la parastas.

S'a înscris *membru pe viéță*: d-l Costi *Popovicĭ cu 200 coróne,* membru *ordinar:* d-l Augustin *Paul*; membrii *ajutătorĭ*: V. *Duță*, G. *Avram*, *G. Mirea*, I. *Valvără*, Ananie *Boldur*, Societatea de lectură din Codlea, Sandu *Butnariu* și Nicolae *Cristea.*

SCIRILE DILEI.

— 22 Iunie.

Esamen de gimnastică. Lunĭ în 24 Iunie (7 Iulie) la órele 6 după amiaḍĭ se va ținé esamenul de gimnastică dela școlele secundare și comerciale superióre gr. or. române din Brașov în curtea școlei de gimnastică. In cas de timp nefavorabil esamenul se va amâna pe Marțĭ, eventual Miercurĭ la aceeașĭ oră. Anul acesta esamenul de gimnastică va fi mult mai interesant, decât în alțĭ anĭ, prin faptul că ținêndu-se cont de o dorință generală esprimată anul trecut, s'a angajat *musica militară* pentru acéstă ocasiune. Publicul român de sigur va asista în numĕr mare la acéstă solemnitate școlară. Intrarea: Loc de șeḍut 40 b., loc de stat 20 b. Venitul curat e destinat pentru procurarea de premii pentru cei mai bunĭ gimnasticĭ. Bilete se capĕtă în ḍiua esamenului la cassă.

Comisiunea pentru statorirea dării cl. III îșĭ ține ședințele în casa Sfatului în fie-care ḍi, începênd dela 8 óre diminéța. Facem atențĭ pe concetățenii noștri a-se presenta tot-déuna la $7^1/_2$ óre în casa sfatului. In 7 Iulie: Cafegii, cârciumile firmei Friederik Czell și fiiĭ, vînḍĕtorii de beuturĭ din acelea, precum și fabricele lui de bere și cea de spirt. In 8 și 9 Iulie: Măcelarii, cârnățarii, fabricanții de salam, tăietorii de miei și cojocarii.

Masa studenților din Brașov. Din darea de sémă, ce se face pe timpul de 14 Iunie 1901—14 Iulie 1902 asupra mesei studenților din Brașov scótem următórele date: Au beneficiat de masă 30 studențĭ, pe carĭ d-lișĭ dómna Avrigeanu i-a îngrijit așa ḍicênd, părintesce. Masa studenților dispune de un fond general în sumă de 15.140 cor. 46 banĭ. II. Fundațiunea Ioan și Elena Sabadeanu 1100 cor. III Fundațiunea Valeriu Bologa 2500 cor. IV. Haralambie T. Stănescu 1446 cor. 52 banĭ. V. Iordan Muntean 384 cor. și Fund. Elena A. Popovicĭ 1000 cor. Averea totală este 17.198 cor. 54 banĭ. Darea de sémă mai conține și un apel către publicul român pentru nobilul ajutor, ca sĕ se pótă înființa cât mai curând un internat mare pe lângă școlele din Brașov.

Procesul „Cărții de aur“· Se scie că procuratura supremă din Clușiŭ a intentat proces d-lui Teodor V. *Păcățianu,* autorul „Cărții de aur“, care a fost confiscată. După cum spune „Tel. Român“ apĕrarea în acest interesant proces a luat'o asupră-șĭ distinsul advocat din Lugoș, D-l Coriolan *Brediceanu.* Ḍiua când se va pertracta procesul. nu e stabilită încă.

O moșie mare cumpĕrată de Românĭ. Din Vêrșeț i-se scrie „Libertății“, că bunul nemeșesc din comuna *Comoriște* comit. Caraș, de circa 800 jugĕre, cu case și alte edificii economice, care era proprietatea lui Aron de Despinits, venind sub licitațiune publică a fost cumpĕrat de un consorțiu de 13 Românĭ cu 180250 cor. Ne bucurăm de acéstă veste bună.

Reuniunea Economică din Orăștie. „Bunul Econom“ scrie, că Dumineca trecută Reuniunea Economică din Orăștie și-a ținut adunarea generală a 2-a, într'o sală a șcólei din loc, fiind de față vre-o 35 memori. A presidat'o vice-președintele, A. P. Barcianu. S'a cetit raportul comitetului despre activitatea din anul trecut apoi socotelile anului trecut, și luându-se la cunoscință, s'a dat comitetului și cassarului absolutoriul. D-l C. Baicu a ținut apoi o prelegere economică, stăruind pentru a se întinde și poporul nostru după uneltele și mașinele perfecționate, în lucrarea economiei sale, ca avênd pe urma lor mare folos, și peste tot pentru lucrarea mai rațională a întregei economii. S'a statorit apoi budgetul pentru anul curent, cifrându-se la întrate cu 1442 cor., la eșite cu 1140, rĕmânênd un escedent de vre-o 300 cor. A urmat reconstituirea comitetului pe un nou period de 3 anĭ.

O nouă reuniune în Orăștie. Douĕdecĭ și cincĭ fruntașĭ din Orăștie și jur (advocațĭ, preoțĭ, învĕțătorĭ proprietarĭ, etc. în frunte cu D-r Ioan Mihu) au hotărît se înființeze o „reuniune pentru ajutorarea economilor la pagube în vite.“ In scopul acesta au convocat pe 7 Iulie st. n., la Orăștie, o adunare generală de constituire în care membrii reuniunii vor avé sĕ voteze statutele și pe basa acelora sĕ alégă apoi comitetul reuniunii.

Un învĕțat strĕin în comitatul Hunedóra. Ḍiarul „Hunyadvármegye“ din Deva scrie următórele: „Ministrul de interne a însciințat pe fișpanul comitatului nostru, că profesorul de istorie din Cambridge (Anglia) d. George Macaulay-Trevelyan, va sosi pe la începutul lunei acesteia în comitatul nostru, cu scop de a studia *cestiunea naționalităților,* și ordonă administrației, sĕ-i dea învĕțatului englez tot sprijinul posibil. — G. M. Trevelyan a sosit la 1 Iulie în Budapesta, de unde a venit astăḍĭ cu dr. Wolfner Paul la noi ca sĕ studieze relațiile naționalităților din Ardeal. Invĕțatul strĕin ne va face marĭ servicii, décă pe temeiul cunoscințelor câștigate, va arăta lumei adevĕrata stare a lucrurilor față cu minciunile colportate despre asuprirea naționalităților“. — Numai sĕ nu pățéscă, ca cu francesul Lefaivre, care venise mai anii trecuțĭ în Ungaria și Ungurii l'au ospĕtat bine, dér fiind-că nu era tocmai bătut de Dumneḍeu cu orbul găinei, după-ce s'a dus acasă a scris lucrurĭ cam neplăcute pentru domnii șoviniștĭ.

Congres didactic. Brașovul a avut ḍilele acestea óspețĭ strĕinĭ venițĭ aicĭ la congres didactic. Erau profesorĭ dela școlele civile, carĭ au sosit Miercurĭ d. m. cu trenul accelerat, din diferite părțĭ ale țĕrii. Miercurĭ séra au avut seră de cunoscință, ér a doua ḍi banchet la restaurantul lui Sorea (Pomul verde). Erau vr'o 150 persóne. Congresiștii au făcut și câte-va escursiunĭ, între carĭ una la Sinaia.

Nenorocirĭ pe căile ferate. Sĕptĕmâna acésta s'au întêmplat douĕ nenorocirĭ pe căile ferate, una în Bănat și a doua în România. Amêndouĕ au costat viețĭ de ómenĭ. Cea din Bănat s'a întêmplat pe linia Timișóra-Seghedin, aprópe de stația Oroszlamos. Douĕ trenurĭ s'au cioc-

---

Art. 10). Se găsesc până în ḍiua de astăḍĭ documente, carĭ conțin diferite convențiunĭ încheiate de proprietarii unei localitățĭ, unde s'au fost împuținat locuitorii, cu Românii vagabonḍĭ, pentru a-ĭ primi în anumite condițiunĭ.

Acestora li-se dădea apoi loc la capĕtul satului uneorĭ, cu condițiunea espresă, ca décă proprietarii băstinașĭ s'ar înmulți érășĭ și ar avé nevoie de locurile împrumutate valahilor, atuncĭ aceștia sĕ le dea înapoi fără împotrivire.

Une-orĭ câte la o haită de Valahĭ i-se uria de traiul în munțĭ, coboriau la șes, se făceau stăpânĭ, fără scirea domnului pe un loc óre-care și se stabileau acolo. Regele Matia porunci sĕ se aprindă așa un sat, după cum se vede dintr'un document păstrat în original din anul 1487. Dér fiind-că nu tóte satele, carĭ se născeau în chipul arătat, se aprindeau, ca cel mai sus amintit, Românii rĕmâneau nesupărațĭ și se înmulțiau, după cum se vede din legile țĕrii: *approb. Constit.* P. III. Tit. 5. Art. 2., unde stă scris despre Românĭ: că în multe locurĭ sĕvîrșesc nedreptățĭ (!) față cu celelalte nations și cuprind cu puterea proprietățile lor.

Au mai venit mulțĭ Românĭ din Valahia în Transilvania sub domnia lui Mihai Vodă (Wolfg. Bethlen T. IV p. 436,597) și s'au așeḍat pe acest timp, după cum arată documentele, printre Sașĭ, de și încă pe vremea regelui Andrei posedau o parte din ținuturile de pe lângă graniță în tovărășie cu Sașii, după cum se vede din documentul dat de acest rege la anul 1224 și din observațiile făcute de mine la acest document (Commentatio de initiis Saxonum Transs. pg. 188).

Aceștĭ Românĭ venițĭ în diferite timpurĭ în Transilvania, în unele locurĭ făceau serviciĭ numai ca păstorĭ și îngrijitorĭ*), dér s'au înmulțit cu timpul în așa mĕsură, încât au copleșit tóte comitatele, scaunele și districtele și numĕrul lor întrece numérul celorlalte națiuni la olaltă.

*) Așa s'a întîmplat, că multe localitățĭ, carĭ odinióră erau curat săsescĭ, astăḍĭ în cea mai mare parte sunt locuite și stăpânite de Valachi, din care resultat nefavorabil Sașii au încĕțat minte și în unele locurĭ au luat mĕsurĭ, ca aceĭ păstorĭ și îngrigitorĭ sĕ n'aibă dreptul a cumpĕra pământurĭ și case cu drept de proprietate. — Nota lui Eder.

Afară de aceia, carĭ au drepturĭ nobilitare, între Românĭ sunt și ómenĭ liberĭ, partea cea mai mare însĕ sunt iobagĭ. Ei fac negustorie de vite, se ocupă cu cărăușia, cultivă pămêntul, sunt slugĭ pe la țĕranii altor națiunĭ, unde sunt întrebuințațĭ pe lângă casă la lucrările cele mai ordinare.

După temperementul sĕu, *Valahul este viclean, pătimaș, leneș,* și *când se mânie, e greu de împăcat.* Fiind-că trebuințele lor în haine și hrană sunt puține și lesne de împăcat, *cea mai mare fericire a lor este trândăvia. Despre dĕsfrîul moral de odinióră al națiunei acesteia se vorbesce fórte mult, atât în cărțile vechi, cât și în legele țĕrii.*

Invinuirile acestea, de și sunt adevĕrate, întru cât privesce pe poporul de rînd noi le vom scuza întru cât-va, décă vom considera, că la aceștĭ ómenĭ *vrednicĭ de milă,* părerea cea rea despre dênșii vine în mare parte din *starea lor ticălósă, din păcătoșenia lor și de la numele lor cel rĕu, pe care îl au demult.* Apoi nesciința lor cea mare, obiceiurile lor religióse, ca postul, sĕrbătorile etc., învĕțătura lor morală, precum și aceea, că neavênd frică și simț de rușine, nicĭ alt-ceva, care ar arăta religiunea din mintea sănĕtósă, n'au putut pune stavilă inclinațiunei lor spre rĕu*).

*

După descrierea acésta destul de vrășmașă a lui Eder despre Românĭ, urméză descrierea Țiganilor și-a Jidovilor.

Delaletca.

*) La anul 1469 s'a adus o lege, în care se dice, că décă cine-va a dat de urma vr'unei vite furate și-a urmărit'o până într'un sat unguresc orĭ săsesc, locuitorii ungurĭ și sașĭ puteau sĕ se curețe de bănuială prin jurămênt. Dér décă a urmărit vita furată până într'un sat românesc, atuncĭ Românii n'aveau dreptul de-a se spăla de bănuială prin jurământ, ci décă jura păgubașul, atuncĭ Românii erau silițĭ a plăti paguba. — Nota lui Eder.

nit cu multă putere, aşa că mai multe vagóne s'au sdrobit şi frînarul unui tren a fost omorît. Mult mai grozavă a fost nenorocirea întêmplată în România, aprópe de Ploeşcĭ, unde au fost omorîte trei persóne şi anume d-na Grigoratu, soţia unui locotenent din Focşanĭ, împreună cu o copiliţă de doi anĭ, pe care o ţinea în braţe, şi un domn. Aicĭ linia era în reparaţie şi trenul ar fi trebuit sĕ mérgă fórte încet, dér mecanicul n'a observat regula acésta, cu tóte că i-s'au făcut semne. Urmarea a fost, că trenul a sărit din şine şi s'a rĕsturnat.

Concurs. Concursul pentru primirea elevilor în internatul român din Siget întreţinut de „Asociaţiunea pentru cultura poporului român din Maramureş" se va ţine în *4 August* st. n. Se primesc elevĭ şi cu plată anuală de 300 coróne. Internatul stă sub conducerea vicarului din Maramureş, ca director, şi a unui preot profesor, ca prefect şi ca instructor. *Siget* 2 Iulie 1902. *Tit Bud*, vicarul Maramureşului.

Broşuri literare. „Drapelul" din Lugoşiŭ scrie, că desp. Lugoş al „Asociaţiunei" a hotărît sĕ editeze o serie de broşurĭ de conţinut literar şi instructiv. Prima broşură conţine poesiile lui Victor Vlad („Delamarina") O „bibliotecă literară" a început sĕ scótă şi editura fóiei „Libertatea" din Orăştie. Nr. 1 al acestei biblioteci cuprinde poesii şi novele.

Societatea filarmoniei. Lunĭ în 7 Iulie va ţine repetiţie în sala de repetiţie.

Revedere în temniţă. Inainte de asta cu patru anĭ Pavel Negru din Icloda (Bănat) a fost osîndit la 6 anĭ temniţă pentru încercare de omor. Negru a fost trimis la Vaţ, unde purtându-se bine a fost liberat înainte de vreme. Sosind acasă s'a dus la Timişóra sĕ se presente la procuror. Când întră acolo, cu cine se întêlnesce? Cu fiiul sĕu, un băiat în etate de 16 anĭ, pe care tocmai îl ducea gendarmii la judecătorul de instrucţie, ca sĕ fie ascultat ca făptuitor al unei fărădelegĭ. — Mâhnirea tatălui a fost mare, vĕdênd şi pe fiiul sĕu întrând pe calea fărădelegilor.

Musică de promenadă. Mâne, Dumínecă, 6 Iulie, musica orăşenéscă va cânta la órele 11 a. m. pe promenada de jos.

— Aceeaşĭ musică va cânta adĭ Sâmbătă şi mâne Duminecă séra la cafenéua Neustädter, ér sĕmptĕmâna viitóre va cânta Lunĭ la 6 óre p. m., Marţĭ la 8 dim., Miercurĭ la 8 dim., Vinerĭ la 6 d. a. şi Sâmbătă la 8 diminéţa pe promenada de jos.

Orfeu. Astădĭ, Sâmbătă se încep în grădina hotelului *„Pomul verde"* representaţiunile orfeului sub direcţia lui Iosif Grossmann. Trupa artistică constă din 10 persóne şi dă representaţii internaţionale, farse, cântece comice etc. Grossmann a dat representaţii mulţĭ anĭ la Hugo în Bucurescĭ, apoi în Brăila, Galaţĭ şi a venit la Braşov pentru sesonul de vară, când de obiceiŭ petrec aici óspeţĭ streinĭ.

Esamen.

Jupanĭ, 16 Iunie 1902

Onorată Redacţiune! In 28 Maiu st. v. dupa amédĭ s'a ţinut esamenul la şcóla nóstră confesională din Jupanĭ, sub conducerea protopresbiterului ca inspector tractual, însoţit de d-l comisar de esamene Traian Unipan, învĕţător în opidul Făget. Ca învĕţător a funcţionat preparandul absolvent Stefan Ţigriş. Presenţĭ la esamen au fost 31 copii si 7 copile. Pe masă erau probele de esamen scrise rĕu, — catalogul cu cronica. Temele, ce ar fi trebuit lucrate în decursul anului parte în şcólă şi parte acasă, precum şi protocolul de clasificaţiune, au lipsit.

Din întrebările puse atât la rugăciuni, cât si la istoria biblică, precum şi din celelalte obiecte, s'a putut vedé calea pe care a purces, spre a se apropia de sufletul elevilor. Recitarea atât a rugăciunilor, cât şi rĕspunsurile din istoria biblică mai nicĭ nu le puteai audi, — şi acésta din tóte obiectele de învĕţământ.

Mărturisesc, că am fost cuprins de o legitimă indignare la audul acestora. Asta e curată tortură pe capul bieţilor copii. Sĕ nu fie în stare copilul, ca aceea ce spune el d'arostul sĕ şi înţelégă, rĕspundênd cu vorbele lui bine şi la înţeles, asta l'a mâhnit chiar şi pe prea On. d-n protopresbiter, care trece de unul din çei mai calmĭ şi îngăduitorĭ ómenĭ. In chip ca acesta urmând cu studiul religiunei, vom puté sădi sentimente religióse şi morale în inima elevilor? Fi-vor aceştĭ copii creştinĭ bunĭ? Dómne ferească.

Ca sĕ scăpăm şcólele nóstre de pacostea asta, părerea mea este: 1) ca ven. Consistor diecesan prin protopresbiterul tractual şi comisarul de esamene, sĕ fie informat cu de-amĕnuntul despre fie-care esamen şi cu deosebire sĕ se arete metodul, ce l'a urmat învĕţătorul din studiul religiunei. Pe învĕţătorul, care a pus pe elevĭ sĕ învețe studiul religiunei d'arostul şi fără nicĭ o esplicare din partea sa, sĕ-l oprésca a mai folosi ca manuale pentru elevĭ istoria biblică şi catechismul în viitor.

2) In adunările despărţĕmintelor sĕ se însărcineze învĕţătorii din partea preşedintelui, ca sĕ se pregătéscă cu lecţiunĭ model din studiul religiunei. Lecţiunile lucrate în scris, vor avé sĕ le ţină în plenul adunării înaintea elevilor, luându-se fiecare prelegere la o critică binevoitóre, avêndu-se în vedere, întrucât lecţiunea s'a ţinut după principiile metodice şi didactice.

3) In tot decursul anului un astfel de învĕţător sĕ fie controlat, fie din partea şefului tractual, fie din partea unui alt om al şcólei, pe nesimţite, spre a se convinge, décă şi-a întocmit el învĕţământul după observările făcute în adunările învĕţătorescĭ şi ordinaţiunile date din partea ven. Consistor orĭ nu? şi pe învĕţătorul, care şi mai departe ar fi renitent, sĕ-l transfereze la o staţiune slabă. După tóte acestea în vacanţă bună óră, séu în sĕptĕmâna luminată, sĕ se ţină prelegerĭ cu fie-care tract din partea d-lor profesorĭ ai institutului teologic din Caransebeş şi din partea d-lor protopresbiterĭ carĭ pe vremurĭ au fost şi dênşii profesorĭ la acel institut, spre a-le însuşi metodica studiului religiunei.

După religiune a urmat limba maternă, şi anume cetirea şi scrierea. Dér şi acésta a avut un resultat slab.

Gramatica în loc sĕ se tracteze pe basa cărţii de cetire — s'a tratat şi ea d'arostul, omorând pe bieţii copii cu definiţiunile. Par'că suntem înapoi cu vre-o treidecĭ de anĭ şi şi mai bine. Pe atuncĭ eram copil de şcólă şi eu, şi învĕţam dintr'o gramatică bună pe acele vremurĭ în lipsa unei alte mai bune.

Din comput s'a esaminat cu N-rii dela 1—20 cu cei din anul întâiŭ şi al 2-lea de şcólă, mental, făcêndu-se numai adunarea şi subtragerea. Rĕspunsurile copiilor şi din obiectul acesta n'au fost tocmai măgulitóre pentru învĕţător. Semn că şi obietul acesta nu s'a propus cum ar fi trebuit sĕ se propună.

Din istorie s'a esaminat despre mai mulţĭ regĭ ai Ungariei ca Ludovic cel mare, Mateiu Corvinul, fără vr'o privire la geografie, — din care s'a propus despre mai multe cercurĭ protopretoriale din comitatul nostru al Caraş-Severinului. întrebând între celelalte cercurĭ pe un elev — sĕ spună ceva şi de cercul protopretorial al Buziaşului, ca şi când Buziaşul s'ar ţiné de comitatul Caraş-Severin. A urmat apoi esamenul din limba maghiară, din care obiect a făcut comput punênd elevii a numĕra, a aduna, a face subtragerea şi a îmmulţi. Intrebările au fost puse *unguresce.* Şi numai în urma observării prea on. d-n protopresbiter, ca sĕ tracteze limba maghiară pe basa cărţii întâiu de cetire, orĭ de N. Putnoky, orĭ de Koos — s'a lăsat de comput şi a început a numi obiecte şi lucrurĭ din şcólă cu numele.

Esamenul din limba maghiară a fost bun în comparaţie cu celelalte obiecte de învĕţământ. Copiiĭ începătorĭ sciau numĕra până la o sută, — adunarea, subtragerea mental şi cu deosebire tabela de multiplicaţie unguresce mergea cu mult mai bine, ca computul românesce. Dér au trebuit sĕ scie copiiĭ, pentru-că învĕţătorul neavênd nicĭ o împărţire a órelor de care sĕ se ţină — hai sĕ facem comput unguresce. Li-se urîse şi bieţilor copii de el. Invĕţătorul de bună sémă, că a ţintit la ceva, când pe lângă negligarea celorlalte obiecte, a escelat în limba maghiară, făcênd mai mult decât prescrie legea şi ţinênd mai multe óre pe sĕptĕmână; ba a făcut abus de lege, propunênd aritmetica numai unguresce, ca şi studiul limbei maghiare.

Pe parochul locului, care în calitatea sa de director l'a îndrumat la prescrisele legiĭ, l'a denunţat. — Despre resultatul investigaţiunei vĕ voiŭ scrie la timpul sĕu.

Esamenul s'a încheiat prin cântarea bisericéscă „Cuvine-se cu adevĕrat" — după care apoi Prea on. protopresbiter, prin cuvinte adevĕrat părintescĭ pune la inima elevilor folósele învĕţăturii, frequentarea regulată a şcólei şi a bisericii. Apoi după concediarea elevilor, se adreséză către învĕţător, mustrându-l şi dojenindu-l ca sĕ-şĭ facă datorinţa şi sĕ-şĭ implinéscă chemarea cu sfinţenie, sĕ se pórte bine cu ómenii şi sĕ studieze neîncetat. Ar fi bine, ca d-l învĕţător sĕ pună aceste sfaturĭ la inimă şi sĕ nu petrécă timpul cel scump în lene şi trândăvie, cacĭ nu póte fi ruşine mai mare pe capul unui învĕţător, decât neîmplinirea datorinţei, şi nu detrage nimic din vada unui învĕţător, atât faţă de colegĭ, cât şi faţă de autorităţĭ, ca tocmai resultatul unui esamen rĕu.

X.

Concert şi petrecere in Zlatna.

Zlatna, 1 Iulie 1902.

Stimate D-le Redactor! In puţine cuvinte voiŭ sĕ vĕ scriu despre concertul împreunat cu dans dat de un grup de teologĭ din Blaşiŭ şi aranjat de tînĕra „Reuniune a femeilor rom. gr. cat. din Zlatna", Duminică în 29 Iunie n.

Diua acésta a fost o di de bucurie şi înălţătóre pentru noi Românii, strănepoţii legionarilor lui Traian, aşedaţĭ în Auraria minor, — adĭ Zlatna.

Sâmbătă séra cu trenul de 8 óre teologii concertanţĭ din Blaşiŭ au sosit la gara din Zlatna, unde cu căldură au fost întîmpinaţĭ de către membrii din comitetul Reuniunei în frunte cu Prea On. Domn protopop Iuliu M. Montani, şi apoi conduşĭ pe la locuinţele destinate.

Duminecă în 29 Iunie n. în biserica gr.-cat. din localitate a servit sf. liturgia Pr. Onor. Domn protopop Montani, însoţit de Onor. d-nĭ Nicolau Teodorescu preot în Feneş şi Teodor Duşa, preot în Pĕtrângenĭ; ca lector a servit teologul Eug. Pĕcurar, care la rêndul sĕu a şi predicat în biserică despre iubirea de Dumnedeu, ér corul a întonat cu multă acurateţă frumósele cântărĭ bisericescĭ. Tot cu acéstă ocasiune s'a slugit şi un parastas pentru odihna sufletului de pie memorie Mihail Pavel, fostul episcop al Orădiĭ-marĭ.

Pe la $2^1/_2$ óre d. a. comitetul Reuniunei şi coriştĭ, s'au adunat pe platoul dinaintea bisericelor române şi în frunte cu musica din Brătei au mers în „cósta oprită", locul destinat pentru concert.

In ce privesce concertul, care s'a dat sub ceriul liber, a succes fórte bine. Doinele şi horele par'că erau sorbite de auditorĭ. Coriştiĭ din Blaşiŭ numai falã îĭ póte face d-lui I. Mureşianu. Laudă lor! A produs mult haz monologul „Surugiul" predat de teologul Iuliu Tătar.

Petrecerea în general a avut bun succes moral, şi după cât am audit şi material. Se dice, că resultă un căştig curat de 100 coróne; acésta o vor spune mai acurat cei competenţĭ.

După concert s'au aruncat rachete, apoi a urmat în pavilionul hotelului „Glück auf" dansul, care a durat până în dorĭ de di. Intre óspeţĭ am putut observa şi strĕinĭ, cari prin presenţa şi obolul lor au contribuit la reuşita morală şi materială a petrecerei. Dintre strĕinĭ au fost D-nii: Dăian notar în Mihalţ cu dómna, Traian Radu notar Feneş, I. Moldovan cu dómna, T. Duşa preot Pĕtrângenĭ, N. Todorescu preot Feneş cu dómna, Nicolae Popovicĭ preot Csib cu dómna şi d-şóra, Camil Velţan jurist Cut, Stefan Nicolau Galaţ, Victor Stanca şi Petru Opincar Vurper, D-şóra şi D-l Corcheş din Câmpenĭ, D-na vĕd. Sofia Macavei şi d-şóra Macavei din Bucium, D-na Sabina Pataki Mihalţ, George Bitea şi d-şóra Eug. Bitea Cut, Fr. Boţan Bărăbanţ, N. Cristea preot, V. Bulzului, P. O. D. Petru Popovicĭ protopop gr. or, Abrud, Ludovic Giurca preot cu d-na Trimpoele, Niculae Pĕcurar cu d-na Alba-Iulia, D-na Cornelia Cirlea Alba-Iulia, etc. etc.

Şi cu acésta ocasiune voiŭ sĕ afirm din nou, că onóre şi laudă li-se cuvine acelor persóne, carĭ stau în fruntea societăţii române din Zlatna, carĭ prin înfiinţarea acestei reuniunĭ au consolidat societatea română de aicĭ; onóre şi laudă se cuvine acelor stimate dame române, carĭ pentru realisarea ideei n'au pregetat nimic, ci cu mult zel şi iubire s'au făcut apostolii, carĭ au propagat şi vestit la toţĭ credincioşii din loc şi jur scopul sublim, ce şi-l'a ales Reuniunea fem. rom. gr. cat. din Zlatna. Deie ceriul, ca şi în viitor tot cu acea iubire şi dragoste frăţéscă sĕ se întrunéscă societatea română din fosta Auraria-minor.

C.

Producţiunĭ şi petrecerĭ.

Tinerimea română din Lipova şi jur invită la producţiunea musicală-teatrală ce se va aranja în *12 Iulie* st. n. (30 Iunie) în sala cea mare a hotelului „Archiducele Iosif" din Lipova. După producţiune urméză dans. Inceputul la órele 8 séra. Preţul de întrare de persónă cor. 2, de familie cor. 4. Oferte şi suprasolvirĭ marinimóse se primesc cu mulţumită la adresa d-lui Emil Pasca în Lipova, şi se vor cuita pe cale jurnalistică. Profitul curat este destinat parte casinei române din loc, parte fondului orchestrei tinerimei.

— *O representaţie teatrală* împreunată cu concert şi dans, se va arangia Sâmbătă, în 29 Iunie st. v. (12 Iul.) 1902, în diua de ssf. Petru şi Pavel în şcóla gr. or. română din Vlădenĭ. Inceputul la órele $7^1/_2$ séra. Preţul de întrare: de persónă locul I. 1 cor., locul II. 60 banĭ. Venitul curat este destinat pentru sporirea fondului bibliotecei poporale. Oferte marinimóse se primesc cu mulţumită şi se vor chita pe cale diaristică.

Convocare.

Membrii despărţĕmêntului *Oraviţa* ai reuniunei învĕţătorilor din diecesa Caransebeşului, sunt prin acésta învitaţĭ la şedinţa despărţĕmêntului, ce se va ţine *Joi, 10 Iulie 1902* n. la órele 9 a. m. în şcóla rom. din Oraviţa mont.

Ordinea de di: 1) Discusiunĭ asupra esamenelor din êst-an. 2) Raportul comisiunii asupra planului de învĕţământ şi a unui proiect de împărţirea órelor. 3) Aprecierea legendariului de St. Alesandru şi a gramaticei de Dr. Petran. 4) Propunerĭ şi alte eventuale discuţii.

Oraviţa-mont., în 3 Iulie 1902.

Alesandru P. Popovicĭ, preşedinte. *Nicolae Baiaş*, secretar.

Dărĭ de sémă şi mulţămite publice.

Teliu, 6 Iunie 1902.

Onorate D-le Redactor! Subscrişii ne luăm voe a vĕ ruga sĕ bine voiţĭ a da loc în preţuitul diar ce redactaţĭ următórelor.

Cu ocasiunea producţiunei aranjate de inteligenţa română din Teliu şi jur în diua de 16 (29) Aprilie 1902 s'a încassat suma de 80 cor. 10 fil., la care au bine voit a contribui următorii Domnĭ:

Alecse Neagovicĭ paroch Intorsura Buzĕu. G. Negoescu capelan Intorsura Buzĕu. Ion Dima paroch Sita Buzĕu. George Ionescu paroch Budila. N. Rusu învĕţ. Sita Buzĕu Al. Bobeş Sita Buzĕu câte 4 corone. G. Dogariu paroch Marcoş 3 cor. 20 fil. Vĕd. Szekely Telin 3 cor. 60 fil. Indig A. 4 cor. D. Coman par. Vama Buzĕu. 3 cor. I. Oltean par. Dobărlău 3 cor. T. Neagoe Sita Buzĕu 2 cor. N. Petrica Preşmer 2 cor. Malnasi K. Teliu 2 cor. 40 fil. Malnasi L. Teliu 2 cor. Balint M. 2 cor. E. Dogariu 2 cor. Al. Răţulea 2 cor. I. Goicea 1 cor. 20 fil. E. Sibian student 1 cor., Al. Galdĕu înv. 1 cor. Czirmes S. 1 cor, ér dela poporenĭ din loc la olaltă 19 cor., 70 filerĭ.

Din suma sus amintită subtrăgându-se cheltuelile de 60 cor., 10 fil., rĕmâne un venit curat de 20 cor., care sumă s'a predat epitropiei parochiale cu menirea de-a se procura cărţĭ pe séma şcolarilor lipsiţĭ dela

şcóla rom. gr. or. din Teliu, pentru care subscrişiĭ aducem şi pe acéstă cale călduróse mulţămirĭ stimaţilor contribuenţĭ.

Daniil Cojocariŭ, paroch. gr. or. — *Nicodim Dogariŭ*, învĕţător.

Şarpotoc, 6 Iunie 1902.

Onorate D-le Redactor! Cu prima Ianuarie 1902 în parochia nóstră Şarpatoc, tractul Sighişóra, s'a fost ales un nou preot, care avênd în vedere numai binele, înaintarea şi progresul în tot ce e bun, frumos şi sfânt, a înfiinţat un fond de ajutorare pentru înfrumuseţarea bisericei, şi în acest fond au contribuit creştinĭ religioşĭ, carĭ au înţeles pe deplin ḑisa Mântuitorului „fericiţĭ sunt cei milostivĭ, că aceia se vor milui“ — şi aceştia sunt următorii:

Moise Flittĕr preot 1 cor., Maria Grecu născută Flittĕr 1 cor. Savina Staer 1 cor. 69 fil., Sinefta Călbează 20 fil., Ioan Flesar colector 50 fil., Anna Barb 18 fil., Maria Ţiţei 18 fil., Zaharie Buzaş 1 cor., Anna Buzaş 60 fil., George Tomuleţ 20 fil., Nicolau Solomon 20 fil., Maria Cristea 20 fil., Anna Cristea 60 fil.. Anna Ţint 1 cor., Flórea Cristea 1 cor., Flórea Buzaş 20 fil., Maria Ganea 40 fil., Zacharie Bardaş 40 fil., Ioan Muntean 1 cor., Irimie Nicóră epitrop II. 60 fil., Vasile Cristea epitrop I 1 cor.

Deci tuturor acestor binefăcĕtorĭ, în numele comitetului parochial le aducem pe acéstă cale mulţămita nóstră din inimă, şi dorim ca cei ce încă nu au ajutat acéstă biserică, sĕ binevoiască a nu întârḑia, căcĭ faptă creştinéscă vor face prin acésta.

Ioan Muntean, învĕţător.

Aniversarea luptei dela Custozza.

(Din 24 Iunie 1866).

Predică festivă, ţinută ostaţilor în 9 (23) Iunie 1902 în biserica gr. or. română a sf. Adormiri din Braşov-Cetate, de preotul militar, Nicolae Fizeşianu.

— Fine. —

In 24 Iunie, — ḑiua cea mare în care s'a hotărit sortea rĕsboiului — des de diminéţă, adecă abia după 2—3 óre de odichnă, în înţelesul mĕsurilor luate în ḑiua premergĕtóre, sĕ şi puseră în mişcare tóte despărţămintele armatei nóstre. Dela corpul al 5-lea, care forma centrul armatei, porni la 3 óre diminéţa brigada Bauer, căreia peste puţin îi urmă brigada *Piret* şi la $5^1/_2$ óre sosind la *S. Rocco di Palazzolo* — locul semnat de comanda corpului de armată — s'a oprit aci.

N'a trecut mult timp, când ĕtă că ai noştri şi zăriră 2—3 bataliόne de ale vrăsmaşului pogorîndu-se de pe *Monte Vento* (muntele vêntului) şi înaintând pe drumul ce duce la Castelnuovo, unde noptase regimentul nostru. Batalióne acestea erau pe la 6 óre în marş spre satul *Oliosi*, unde le mai urmară încă alte batalióne inimice şi de unde acestea pe la $6^1/_2$ óre au şi deschis un foc viu asupra alor noştri, carĭ în rêndurĭ de bătaie se apropiau mereu de satul numit.

La 8 óre diminéţa brigada generalului *Piret*, sub care stătea regimentul nostru 50, primi ordin dela locţiitorul comandantului corpului de armată baron *Rodich*, a înainta spre *Oliosi*, a lua satul acesta cu asalt şi a-l ocupa. Porunca acésta o îndeplini brigada cu atâta vitejie, încât inimicul, deşi cu mult mai numeros, o luă la fugă către Monte-Vento, de unde venise şi unde era posiţia cea mai puternică a Italienilor.

Ca isbânda sĕ fie deplină şi lucrul început cu noroc desĕvêrşit, generalul *Piret* dădu brigadei sale poruncă de a înainta acum spre *Monte-Vento*. Până la sosirea brigadei la locul numit însĕ, regimentul nostru 50 năvăli încă cu dispreţ de mórte asupra curţilor: *Fontana Fredda Buretta, Cassa-Bruciata* şi *Casa-Pasquali*, alungând pe vrăsmaş de pe tóte punctele şi la urmă ajutat şi de alte trupe, în mânia focului celui mai cumplit şi năprasnic, ce-l descărcau necontenit armele duşmane asupra lui şi de pe *Monte-Vento*, unde era tótă nădejdea inimicului.

In chipul acesta bravul regiment 50 înlesni fórte mult deciderea luptei în aripa dréptă.

Acésta numai aşa a fost cu putinţă, că oficerii şi soldaţii pĕtrunşĭ de o potrivă de consciinţa chemării şi a datoriei lor militare, carĭ de carĭ se întreceau în curagiu, bravură şi nepăsare de mórte, luptând toţĭ ca nisce lei, unul în contra a trei, pentru a duce stégul regimentului la isbândă şi prin acésta la tot mai multă onóre şi mărire.

Dér scump de tot şĭ-a plătit regimentul învingerile acestea pe locurile numite, căcĭ marĭ erau jertfele şi grele pierderile pe carĭ le-a îndurat. La locul dintâiŭ trebue sĕ numesc pe vitezul şi neînfricatul comandant al regimentului, pe colonelul *Schwaiger*, care cădù în fruntea regimentului sĕu la atacul făcut spre Monte-Vento. Cu mórte de erou muriră şi: majorul *Kroppl*, locotenentul *Popp*, şi sublocotenenţii *Beck*, *Müller* şi *Steinböck*; asemenea şi 48 soldaţĭ căduţĭ pe câmpul de onóre. Rănıţĭ au fost 14 oficerĭ, din carĭ 4 muriră curênd, şi peste 200 de ostaşĭ. Cifrele acestea vorbesc destul de lămurit, cum a sciut regimentul sĕ-şĭ facă datoria pe câmpul de luptă.

Luate fiind odată locurile cele mai tarĭ şi mai însemnate din mâna vrăsmaşe, în urma urmelor trebui sĕ cadă tot în aceeaşĭ ḑi pe la 5 óre d. a., după o bombardare de douĕ césurĭ, şi *Custozza*, posiţia din urmă a inimicului, unde s'a fost retras şi unde 'şĭ adunase tóte puterile, pe carĭ le mai avea.

Cu înfrângerea vrăsmaşului la Custozza, bătălia se încheia cu desĕvêrşitul triumf al armelor nóstre asupra Italienilor, carĭ bătuţi crâncen se aflau în deplină retragere pe tótă linia, căutând scăpare dincolo de rîul Mincio, pe care-l trecuseră cu trei ḑile mai 'nainte cu cea mai bună credinţă şi nădejde, că ei o sĕ ne bată pe noi.

După bătălie, Archiducele *Albrecht*, destoinicul comandant, luând mĕsurile de lipsă pentru casul, décă s'ar mai reîncepe lupta, telegrafă încă în séra aceea de 24 Iun. Maj. Sale împĕratului întêmplarea ḑilei, adecă scirea despre învingerea nóstră strălucită.

Recunoscinţa Preaînaltă a Impĕratului o publică Archiducele mâne-ḑi prin ordin de armată care pe românesce din cuvênt în cuvênt sună astfel:

„Majestatea Sa Pregraţiosul nostru Impĕrat s'a îndurat a-mĭ telegrafa astă nópte următórele cuvinte:

„*Ţie şi bravelor Mele trupe, mulţămita Mea cea mai căldurósă*“.

„— Fraţĭ de arme! Este cel mai frumos moment al vieţii Mele, a Vĕ puté vesti acésta recunuscinţă Preaînaltă. Rĕsboiul la care ne-a silit inimicul în chip nelegiuit, l'aţi deschis voi prin falnica învingere dela Custozza — pe aceleaşĭ înălţimĭ, pe carĭ învins am mai încă cu desĕvêrşire şi 'nainte de asta cu 18 anĭ.

„Am fost martorul vitejiei Vóstre covêrşitóre pe lângă tótă puterea precumpĕnitóre a inimicului şi a furióselor sale năvălirĭ. Am luat mai multe tunurĭ şi am făcut numĕroşĭ prisonierĭ. Fie-care dintre voi a luptat ca un vitez, nicĭ o armă n'a stat in urma celeilalte, fie-care în felul sĕu şĭ-a făcut datoria cu cea mai mare încordare. Aţĭ fost vrednicĭ de greua însărcinare, ce vi-s'a încredinţat, după cum v'am spus'o acésta mai 'nainte. Noué încordărĭ ne mai aştéptă încă, dér cu voia lui Dumneḑeu mergem înainte spre nouĕ învingerĭ!“

Etă iubiţilor mei! ce atestat strălucit dădù nemuritoritoriul Archiduce trupelor sale, între carĭ erau şi regimentele pomenite la începutul vorbirei mele, cu atâţia cu atâţĭa fii vrednicĭ, cu aţâţĭa voinicĭ de ai neamului nostru!

Inimicul, băgat în spaimă şi în grózā de puterea armelor nóstre, n'a cutezat şi n'a îndrăsnit de loc de a mai da faţă cu ai noştri, şi astfel cu biruinţa nóstră gloriósă în bătălia dela *Custozza* s'a şi sfêrşit rĕsboiul, urmând nu peste multă vreme încheierea păcei între Monarchia nóstră şi Italia.

*

Acesta a fost, iubiţii mei, pe scurt decursul rĕsboiului, la care a luat parte atât de însemnată regimentul nostru 50.

Luptele acestui regiment sunt şi vor fi vecĭnic împreunate cu strălucita nóstră învingere la *Custozza*, de unde a reîntors cu atâta onóre, fală şi mândrie. Şi cum n'ar fi fost mândru acest regiment, când pentru purtarea sa bărbătéscă şi pentru rara sa vitejie dovedită pe câmpul de luptă, îndată după bătaie a fost lăudat de comandantul armatei, de însuşĭ gloriosul beliduce Albrecht în persónă, numind regimentul „*eminent de brav*“; şi cum n'ar fi fost mândru, când s'a învrednicit şi de recunoscinţa Preaînaltă a Impĕratului?

Intre alţĭ oficerĭ ai regimentului distinşĭ cu decoraţiunĭ mai înalte de către Maj. Sa pentru ţinuta bravă, aflăm şi pe căpitanul *Vlad*, decorat cu ordinul corónei de fier, ér pe locotenentul *Popiţianu*, cu crucea militară pentru merite. Alţĭ 28 oficerĭ primiră înalta laudă a Maj. Sale.

Dintre subofic̦eri trebue sĕ numesc aci la locul dintâiŭ pe vitezul stegar *Michailă Băuţ*, care dădu pildă de mare bravură şi curagiu înfocat mai cu sémă la năvala făcută asupra Curţii *Casa Pasquale*, îmbărbatând şi însufleţind pe camaradĭ la înaintare, strigându-le: „Soldaţĭ, după stégul vostru!“ Dênsul fù greu rănit la genunchi şi în urma bravurei sale decorat cu „*medalia de aur pentru vitejie*“ Acésta medalie au mai primit'o încă doi sergenţĭ-majorĭ.

Cu *medalia de argint cl. I-ă pentru vitejie*“ fură distinşĭ între alte: sergentul (Zugsführer) Dionisie *Ileş*; caporalii Petru *Sbutia* şi Iuon *Jida*, fruntaşii (Gefreiter) Teodor *Popa*, George *Crăciun* şi Vasilie *Puia*; soldaţii: Nuţ *Aica*, George *Viţu*, Iosif *Cristea* şi Filip *Onuţ*.

Cu „*medalia de argint cl. II-a pentru vitejie*“, între alţii: sergentul-major Ioan *Stanciu*; sergenţii Michail *Bozan* şi Michail *Oprişa*; caporalii: Teodor *Vintilă* şi Vasilie *Voda*; soldaţii: Iuon *Rusa*, Vasilie *Popp*, Simeon *Pragia*, Rusan *Hendrian*, Miron *Cuc* şi Iuon *Haiduc*.

„*Recunoscinţă lăudătóre*“ primiră între alţii: sergentul-major Iuon *Vlasa*; sergenţii: Teodor *Stoica*, Nicolae *Cosma* şi Teodor *Costie*; caporalii; Simeon *Plăcintariu*, Nicolae *Romozan* şi Teodor *Chioran*; soldaţii: Pavel *Udria* şi Pavel *Vana*. Ceialalţĭ toţĭ fură lăudaţĭ prin ordinul de ḑi din partea comandei regimentului.

Tóte acestea decoraţiunĭ şi laude dau dovadă frumósă, că regimentul 50 în bătălia dela *Custozza* avù numai eroi!

Dér frumos de tot o dovedesce acésta încă şi relaţia generalului-major baron *Piret* (ddto Cavallcaselle în 28 Iunie 1866) aşternută la locurile mai înalte, pe care brigadierul o încheiă astfel:

„Ca general îmĭ ţin de o frumósă, ba de o sfântă datorinţă a spune pe faţă, că atât oficerii, cât şi soldaţii se întreceau. Fie-care şĭ-a făcut datoria, fie-care a fost consciu de marele impuls, care ne-a condus la învingerea dela Custozza. *De aşĭ voi sĕ numesc pe toţĭ acei vitejĭ, carĭ au strălucit prin curagiu, răbdare şi presenţă de spirit, ar trebui sĕ mĭ numesc brigada întrégă!*“

Vĕ întreb, acum iubiţii mei, sĕ póte închipui o laudă mai mare şi mai frumósă despre regimentul 50, decât acésta, la auḑul căreia cu deosebire vouĕ, urmaşii acelor bravĭ înaintaşĭ, trebue sĕ vi-se ridice pieptul de mândrie şi inima sĕ vĕ tresalte de bucurie?

Dór mândrii suntem noi toţĭ de brava purtare a înaintaşilor voştri în bătălia dela *Custozza*, căcĭ cei mai mulţĭ dintre fiiĭ regimentului de atuncĭ şi fiiĭ neamului nostru au fost, şi de aceea onorea, ce au făcut'o ei regimentului, e şi onórea nóstră a tuturora este.

De vreţĭ decĭ iubiţii mei fii sufletescĭ, cu deosebire voi cei dela reg. 50, sĕ fiţĭ vrednicĭ cu adevĕrat de onórea, de acésta scumpă moştenire rĕmasă vouĕ dela vitejiĭ voştri înaintaşĭ, carĭ între bubuitul tunurilor şi pocniturile puscilor, în plóia de glonţurĭ şi între sute şi mii de baionete vrăşmaşe îndreptate spre pieptul lor „de aramă“ şĭ-au dovedit credinţa neclintită către Impĕratul şi iubirea fierbinte de patre, atuncĭ încălḑiţĭ necontenit în inimile vóstre aceste virtuţĭ, carĭ tot-déuna au fost virtuţile poporului român de pe acest pămênt

Aduceţi-vĕ aminte tot-déuna, că medalia cea mare de aur, acésta rară podóbă a mândrului vostru steag, au câştigat'o înaintaşii voştri „pentru nestrămutata statornicie în credinţa jurată“ (inscriptia medaliei pe românesce); aduceţi-vĕ aminte totdéuna şi de cuvintele de pe panglica stégului, dăruită de fie ertata nóstră Impĕrătesă şi Regină *Elisabeta*, pe care panglică stă scris: „*Fiţĭ credincioşĭ şi statornicĭ ca părinţii voştri!*“, şi atuncĭ de bună sémă că nicĭ voi nu veţĭ rĕmâné îndĕrĕtul acelora, carĭ stégul vostru dela învingere la invingere l'au purtat şi carĭ cu onóre şi cu mărire l'au acoperit. De tóte acestea sĕ vĕ aduceţĭ aminte tot-déuna şi cu deosebire poimâne, când veţĭ da onorul militar stégului vostru, martorului bătăliei gloriose dela *Custozza*.

Dér pentru-ca sĕ puteţĭ corĕspunde în deplină mĕsură aşteptărilor, pe carĭ tronul şi patria cu drept cuvênt le légă de voi, aveţĭ lipsă înainte de tóte de darul şi de îndurarea lui Dumneḑeu, precum şi de ajutoriul sĕu prea înalt „*fără de care*“ - după cuvintele Mantuitorului nostru Isus Christos — *nimica nu puteţĭ face*“. De aceea întorcêndu-ne cu privirile sufletului nostru spre Tatăl cel ceresc, sĕ-l rugăm din adêncul inimei şi cu umilinţă fiescă ḑicênd:

Tu Dómne „Dumneḑeul oştirilor şi al rĕsbóielor“, care cunoscĭ neajunsurile şi neputinţele nóstre, întăresce-ne pe noi cu puterea Ta de sus, ca după voinţa ta cea sfântă şi neschimbată sĕ slugim cu credinţă neclintită Impĕratului şi Regelui nostru şi sĕ fim spre folos patriei acum şi în tóte ḑilele vieţii nóstre. Amin!

Un erou român la Custozza.

Iuăn Pop din *Sălciua-de-jos* ne rógă „sĕ-i facem loc“ în gazetă, că vré şi dênsul sĕ spună ceva despre lupta dela „*Costoţia*“ în Italia. A fost şi dênsul la acea luptă ca *stegariu* şi find-că fapta lui eroică nu e pomenită nicăirĭ în istorie, cu drept cuvênt cere, ca sĕ i-o eternisăm în colónele foiei nóstre, Ètă din cuvênt în cuvênt scrisórea lui:

Sălciua-de-jos, 3 Iulie 1902.

Scumpul nostru Domn Redactor al fóiei „Gazeta Transilvaniei“ în Braşov, pe care o posed sĕptĕmânal!

Am cetit în Nr. din 16 (29) Iunie discursul părintelui Nicolae Fizeşianu despre purtarea bravă a Regimentului al 50-lea în anul 1866 în 24 Iunie la *Costoţia* în Italia.

Nu mĕ pot răbda se nu vĕ scriu ceva despre lupta aceea, fiind şi eu de faţă ca *stegariu* la un batalion din regiment. Eşind noi din Verona diminéţa, am ajuns la o apă înaintea frontului. N'am avut pe unde trece. A trebuit sĕ sărim în apa afundă. Eu *cu stégu în mână* am trecut mai întaiŭ de ceea parte, déră feciorii nu putură birui în grabă cu apa. Eu am scos cu ruda stégului vre-o 2 *zugurĭ* (plutóne) de feciorĭ la ţĕrmur.

Pismaşul era înaintea nóstră numai de 5—600 paşĭ şi aşa plin de apă, cum eram, *am spart rêndurile pismaşului* venind toţĭ feciorii după mine.

Vĕ puteţĭ închipui, domnule Redactor, ce luptă mare am avut şi ce primejdie am înfruntat.

N'am fost însĕ remunerat cu nimica, numai stégul a fost decorat, şi istoria regimentului a trecut cu vederea acésta.

Décă veţĭ spune părintelui Fizeşanu, se póte că-şĭ va aduce aminte sĕ îndrepteze istoria faţă de mine, ca stegariu în regimentul acela viteaz.

Iuăn Pop.

Literatură.

Au apărut un volum **Poesii** de *Th. Şerbănescu*, adunate şi publicate de *Th. G. Djuvara*, însoţite de studii asupra poesiilor lui Şerbănescu de *D. C. Olanescu* şi *T. G. Djuvara*. C'un portret al autorului. Volumul (de 338 pag.) se vinde pentru sporirea fondului destinat ridicării unui bust poetului Th. Şerbănescu, la *Socecŭ & Comp.* librarĭ-editorĭ Bucurescĭ. Preţul unui exemplar broşat, tipar şi hârtie elegantă 4 Lei.

„*Castelul din Carpaţĭ*“, roman din viéţa poporului român din Ardeal, de Jules *Verne*, tradus de d-l Dr. Victor *Onişor* cu o prefaţă de Dr. Eliă *Dăianu* (Tiparul „Tipografia“ societate pe acţiunĭ Sibiiu). *Se află de vênḑare la Tipografia „A. Mureşianu“ Braşov.* Esemplarul broşat ediţ. poporală *1 cor. 60*, broşat ed. de lux *2 cor 40* (plus 10 b. porto), legat *4 cor.* (plus 20 b. porto). O carte fórte interesantă, care n'ar trebui sĕ lipséscă de pe masa nicĭ unui Român.

„***Cuvêntărĭ bisericescĭ de Massillon***“ traduse din originalul frances de *Ioan Genţ* protopop gr.-cat. român al diecesei de Oradea-mare.—Deja la 1898 apăruse în Oradea-mare cartea cu titlul de mai sus, care cuprinde 17 predicĭ de ale vestitului orator eclesiastic frances. Predicile sunt împărţite de traducĕtor după *anul bisericesc resăritén*, şi fie care este pusă la acea Duminecă séu sérbătóre, cu a cărei evanghelie se potrivesce predica.—Un volum elegant de peste 400 paginĭ în 8° cu portretul lui Massilon. Traducerea se distinge printr'un limbagiŭ ales. *Preţul 5 corone* (6 Lei 50) plus 30 banĭ porto. Se află de vênḑare la Tipografia *A. Mureşianu Braşov.*

„***Cartea Durerii***“ de Emil Bougand, tradusă din originalul frances de Iacob *Nicolescu*, editura lui Dr. E. *Dăianu*. Tipografia lui HeinerichUhrmann din Timişóra 1895 O cărticică de mângăere sufletéscă, care costă legată 3 corόne plus 10 banĭ porto. — Se află de vînḑare la Tipografia „*A. Mureşianu*“.

Despre cruțare.

Conferență ținută de d-l M. Navrea în comuna Bod, cu ocasiunea adunării generale a Asociațiunei pentru lit. rom. și cult. pop. român (desp. Brașov) la 16 (29) Iunie 1902.

Décă vě întrețin acum cu câteva cuvinte despre o temă, a cărei importanță din punct de vedere economic puțini au căutat s'o înțelégă și pricépă, o fac, ca sě vě arăt, ce rol mare jócă adĭ, atât din punct de vedere personal, cât și din punct de vedere comun, obștesc, *cruțarea*, care nu este alt-ceva decât un sistem bun și cu judecată în întrebuințarea banilor. Cum vom vedé însě și mai jos, cruțarea mai este și capabilitatea, séu acea putere bărbătéscă, care-ți dă tărie de a-te reține dela plăcerĭ și mulțumirĭ presente, pentru a-ți asigura o viéță fericită viitóre, este dér — dis cu alte cuvinte — învingerea rațiunei, cugetărei nóstre, asupra pornirei nóstre animalice.

Adi vedem o mulțime de familii, carĭ mai înainte erau în stare bună, și prin lipsa unui sistem de împărțire regulată a banilor, prin lipsa de cruțare, au ajuns acolo de unde înapoi cu greu se mai pot întórce și de unde începênd sunt siliți ei și familiile lor nevinovate a cerși milă și îndurare streinilor.

Ce vom puté dice de aceia, carĭ sacrificând tótă dragostea curată a inimei lor și tótă nobleța sufletului lor pentru satisfacerea unei plăcerĭ corporale, ruinându-și prin acésta sănětatea? Dér despre aceia, carĭ ambițioșĭ după haine frumóse, mobile și acareturĭ alese, procurând-și-le tóte acestea pe datorie și grăbind prin acésta a-șĭ fini cariera de ómenĭ cinstițĭ în vre-o temniță? Desigur cu mine împreună vețĭ dice: *Nu sciu prețui banul.* Și avețĭ tótă dreptatea.

Franklin cel care ne-a lăsat atâtea învěțăturĭ nobile și frumóse, ne spune, că în copilăria lui s'a întêmplat de-o rudenie a lui i-a împlut buzunarul cu banĭ. Preumblându-se cu nisce prietinĭ ai sěi pe dinaintea unei prăvălii de jucării cu scopul de-a cumpěra vre-una, din întêmplare audi pe un flăcău cântând forte frumos din fluer. Fermecat de frumusețea acestui cântec și cugetând, că și el va puté cânta tot așa de frumos, se duse direct la flăcău și-ĭ oferĭ pentru fluerul, din care dicea, tótă averea, ce-o avea in buzunar și care întrecea valórea a 10 fluere. Inveselit de isbânda lui și dicênd într'una din fluer, se reîntórse la ai sěi, pentru a-le povesti norocul, ce l'a ajuns Bucuria lui însě iute și degrabă sě schimbà, mai cu sémă, când mamă-sa îĭ aminti câte lucrurĭ pe de dece orĭ mai frumóse și mai alese ar fi putut cumpěra pe banii aceia Surorile și frații lui mai marĭ atât l'au batjocorit pentru prostia lui, încât începù sě plângă. Dér plânsul acesta nu-ĭ strică, căcĭ când ajunse mai în etate, de câte-orĭ voia sě cumpere un lucru, de care nu prea avea nevoie, se cugeta la fluerul din copilărie; ér consciința îi spunea: *„Sě nu dai prea mult pentru fluer"* Tot asemenea când vedea pe unii ómenii risipind în drépta și în stânga, tot-déuna îșĭ dicea: *„aceștia dau prea mult pentru fluer,"* ér despre aceia, carĭ cheltuiau mai mult decât agoniseau, numai pentru-ca sě nu sě arete, că ei n'au banĭ, îșĭ dicea: *„acesita plătesc prea scump fluerul lor".*

Din acest esemplu și din multe altele, pe carĭ le întâlnim la fie-care pas, putem vedé, că nicĭ odată în întrebuințarea banilor sě nu ne lăsăm conduși de pornirea nóstră după plăcerĭ, cĭ tot-déuna sě cheltuim cu judecată; omul cu judecată trebuie sě caute și sě țintéscă într'acolo, ca prin agonisire și cruțare înțeléptă sě-șĭ câștige comoditatea recerută în viéța lui de tóte dilele, în munca, din care trăiesce. Astfel plugarul trebuie sě caute, ca prin cruțare sě-șĭ procure tóte instrumentele necesare la munca câmpului, meseriașul instrumentele branșei lui, căcĭ numai în felul acesta, bucurându-se de comoditatea recerută, póte produce atât, cât îĭ este lui de lipsă și familiei, a cărei viéță este atêrnătóre de a lui însușĭ.

De asemenea trebuie sě fie cu judecată și sě-șĭ împărțéscă banul cum se cade, căcĭ el nu trăiesce numai pentru present, el trebuie sě se cugete și la viitor, trebue sě aibă „banĭ albĭ pentru dile negre." Căcĭ décă adĭ cheltuiesce totul ce a câștigat, atuncĭ mâne când cade la pat séu din alt motiv nu póte munci, este silit sě cerșéscă mila altora. Și omul nicĭ odată nu scie ce sě póte întêmpla mâne, pentru-că nu-ĭ este dat dela Dumnedeu a vedé în viitor, și decĭ el în fie-care moment trebuie sě se aștepte la vre-o nenorocire. Omul acesta este apoi și respectat și stimat de conlocuitorii lui, pentru-că el este un om cu cugete nobile și abnegațiune. Decĭ déră cruțarea, séu mai bine dis modul de a umbla cu banul — adecă după cum omul îl agonisesce și-'l întrebuințéză — este cel mai sigur și mai ușor document despre spiritul sěu practic.

Pentru-ca sě poțĭ practica cruțarea, trebue sě ai de unde cruța, trebue mai întâi sě muncescĭ pentru-ca sě agonisescĭ și din ce ai agonisit, sě cruțĭ. In felul acesta vedem, că temeiul cruțărei este munca. Ițĭ vine déră sě credĭ, că acela, care muncesce mai din greu, care cu multă sudóre póte sě agonisescă ceva, trebuie sě scie prețui și întrebuința banul. Și pe urmă îțĭ vine sě plângĭ de milă, când îl vedĭ cu câtă ușurință asvîrle banii în tijghéua Jidanului nesăturat și cu câtă nepăsare cheltuiesce banii adunațĭ cu atâta trudă pe câte-va înghițiturĭ de rachiŭ, cu care pare-că din légăn s'a prins fêrtat de cruce, lăsând acasă copii și nevasta sě îndure cele mai crude chinurĭ ale fómei și sěrăciei.

Sunt și de aceia, carĭ în marginele mijlócelor lor trăiesc destul de bine, ducênd o viață cinstită și onestă, dér îndată ce-i ajung o mică nenorocire, nu se mai sciu afla, sunt perdutĭ, es din ogașa obicinuită și încep — póte fără voia lor — sě cheltuiéscă mai mult decât au, ajung sěracĭ și calicĭ și așa rěmân apoi tótă viața lor. Aceștia sunt totdéuna avisațĭ la alții, nu-șĭ pot lupta nicĭodată independența. Câte esemple n'așĭ puté cita aicĭ. La fiecare pas întêlnim ómenĭ ușorĭ la minte, ajunși la sapă de lemn prin aceea, că cheltuiau prea mult, adecă erau risipitorĭ.

Avênd în vedere aceste însușirĭ ale omului, putem împărțĭ întréga omenime în 2 clase, și anume: in clasa păstrătorilor și a risipitorilor, în a silitorilor și muncitorilor, și a desfrânaților și leneșilor. Tot ce posedăm noi adĭ; tóte invențiunile și descoperirile, carĭ mai mult séu mai puțin au contribuit la înaintarea nóstră pe terenul cultural, au fost făcute și inventate de clasa primă. Ea ni-a dat pe ómenii cei marĭ. Pe când clasa a 2-a, care trăiesce de adĭ pe mâne, a fost și va fi tot-déuna suborbonată, supusă altora. Va fi neapărat fără putere și ajutor, va forma pătura de jos a ómenilor, va fi un joc al timpului și întêmplărei. Și décă aceștia vor avé cât de puțin simț și demnitate în ei, vor trebui sě tremure de remușcare, cugetându-se la viitorul copiilor lor. Căcĭ ce va puté sě iésă din asemenea copii? Nisce urmașĭ ai părinților lor.

Etă déră, că în felul acesta ne crescem noi cu voia nóstră nisce ființe omenescĭ, ca plagă a omenimei.

(Va urma).

Museul păcii și al rěsboiului.

Dilele trecute s'a deschis în *Luzern* museul păcii și al rěsboiului, care cuprinde arme și muniții din cele mai vechĭ timpurĭ până în dilele nóstre. S'a eternisat în museu și încercările diferite, ce s'au făcut pentru realisarea ideii păcii universale, séu, décă acésta e imposibil, pentru ușurarea miseriilor împreunate cu rěsboiul.

Galeria armelor vechĭ și nouě e forte interesantă. Nu mai puțin interesant este salonul păcii. Deși aranjatorii museului nu sunt aderenții rěsboiului, totu-șĭ ei au făcut totul, ca sě arate clar și la înțeles tot ce se ține de rěsboiŭ. Așa la punctul cel mai visibil al galeriei au fixat o tablă uriașă de pe care, cu puțină bătaie de cap, poțĭ ceti cât le-ar costa adĭ pe națiunile europene un rěsboiŭ. După tarif Germania ar cheltui 10.681.000,000, Austro-Ungaria 5.327.000,000, Italia 5.187,000,000, Francia 10.726 000,000 și Rusia 11.756,000,000 francĭ. Cifrele acestea sunt aproximativ reale, deși autorul lor nu spune, pe ce și-le baséză.

Galeria păcii încă are un loc, care ar puté fi numit museul ororilor. Aicĭ se póte vedé esposiția craniilor și óselor, sfredelite și nimicite de glónțele moderne perfecționate. Mai interesante însě sunt tabelele din carĭ se póte vedé prin ce schimbărĭ au trecut rěsbóiele în urma invenției prafului fără fum, a armelor de calibru mic, a bombelor și a tunului cu bătaie mare.

Interesante sunt și douě tablourĭ ale pictorului Kauffman Josef din Luzern. Unul representă o baterie, care pușcă cu prav negru, altul representă tunurĭ la carĭ se întrebuințéză prav fără fum.

Dintre tóte obiectele espuse, impresia cea mai mare o face tabloul pictorului bavarez Zeno *Diemer* „Séra după luptă". El representă o câmpie colosală plină cu morțĭ și rănițĭ.

Congresul de pace din Haga încă ocupă un loc însemnat în esposiție. Pe table sunt înșirate obiectele asupra cărora s'a desbătut în congres.

Sě nu defăimezĭ, nicĭ sě iai pe nedrept.

Un tîněr, ajuns la vêrsta de 25 anĭ, hotărî sě se căsětoréscă. Umblând mai mult timp, a găsit o fată forte frumósă, pe care a luat'o de soție. După un timp óre-care ce-i veni lui, pentru-ca sě se mai scape de urît, se decise sě mérgă la o cafenea, unde avea sě găséscă mai mulțĭ prietinĭ, cu carĭ sě schimbe câte-va vorbe. In cafenea, în urma unor discuții ce avù cu prietenii sěi, veni vorba și de credința femeilor, susținêndu-se de ceilalțĭ, că nu e nicĭ una credinciósă Tîněrul, care scia credința femeii sale, fù contra afirmărilor prietinilor. Un om anume Marin, care stătuse mai la o parte și ascultase tot ce vorbiau ei, dise tîněrului:

— Eu mě prind cu d-ta pe ce voescĭ, că-țĭ înșel nevasta.

Prinsórea fù făcută astfel că, décă Marin nu va puté sě înșele pe nevasta tîněrului, sě fie rob tótă viéța la tîněr, ér de o va înșela, tîněrul îi va da tótă averea. Marin dise tîněrului, că tot timpul cât se va încerca, ca sě înșele pe femee, tîněrul sě fie la moșie.

Cum plecà tîněrul, Marin începù sě umble cu frumosul pe lângă femee. Dér, vědênd că nu póte reuși cu acésta, se gândi la un plan mai sigur, cu care isbuti sě între în casa tîněrului. Și étă ce plan a avut el: a spus unei babe sě ia o ladă mare, în care a întrat el, și baba luând lada a plecat cu ea la femeia tînărului și i-a dis:

— Cuconiță, eu sunt o femee săracă și voesc sě mě bag la stăpân, dér fiind-că e cam séră te rog îngădue sě las acéstă ladă la d-vóstră.

Coconița îngădui și porunci de se puse lada după ușe chiar în odaia în care durmia ea, ér baba plecă în oraș și nu mai veni până dimineța, când luà lada, spunênd că și-a găsit stăpân.

Vě spusei mai înainte, că în ladă era Marin, care se prinsese cu tîněrul. Ce s'a întêmplat peste nópte? Cucóna, fără sě scie că e cineva în ladă, se desbrăcà și se culcă. După-ce cocóna adormi, Marin eși din ladă și observà tóte lucrurile din odae și tóte semnele ce le avea cocóna pe corp, fără însě sě-i facă ceva, luându-i dór un inel ce era pe masă, apoi intrà în ladă. Implinindu-se timpul prinsorei, veni și tîněrul dela moșie. Marin începù numai decât sě spue, că a reușit, arătându-i și inelul; el se încredù pe deplin. Tîněrul dete tótă averea lui Marin, ér el porunci soției sale sě se îmbrace în hainele ei cele mai bune, că voesce sě facă o călětorie până la Dunăre.

Cocóna, vědêndu-l cam trist, nu cuteza sě-l mai întrebe și făcù cum spuse bărbatu-sěu. Ajungênd la Dunăre, tîněrul dise femeei sale sě se sue într'o luntre și când acésta se îndeplini, îi făcù vênt și luntrea plecă cu soția sa pe Dunăre, singură numai cu Dumnedeu, ér el o luà prin pădurĭ ca un nebun.

Dér Dumnedeu nu părăsesce nicĭ odată pe omul nevinovat. Luntrea a mers treĭ dile cu nenorocita femeie și s'a oprit la un port, unde erau mai mulțĭ pescarĭ. Aceștia vědêndu-o mai mult mórtă, au luat'o din luntre și dându-i tóte ajutorele, femeia s'a făcut bine. Ea a rugat pe pescarĭ sě o conducă apoi până la orașul din apropiere, însě ei n'au voit, fiind ocupațĭ cu serviciul Atuncĭ ea i-a rugat sě-i dea rênd de haine bărbătescĭ și în schimb sě dea rochiile ei cele scumpe; pescarii se învoiră și îi deteră.

Femeia, îmbrăcându-se în haine pescărescĭ, porni la drum spre orașul din apropiere. Pe drum ea ajunse la o cruce și se ruga lui Dumnedeu sě-i dea ceva cu ce sě traiéscă în lume. Dumnedeu îi dete un buchet de florĭ, cu care sě vindece pe orbĭ. Cum ajunse în oraș, audi că împěratul țěrei e orb. Atuncĭ dênsa merse la palat și rugă pe aghiotant s'o lase sě între la pa-pěrat. Aghiutantul o lăsà și când veni în fața împěratului, îl atinse cu buchetul de florĭ și-i veni vederea. Impěratul de bucurie îi dise, că-i va da ce va cere; ea cerù sě-i dea o parte din împěrăția din spre rěsărit; el i-o dete.

Când ajunse noul împěrat în cuprinsul sěu, cerù sě găzduiéscă tocmai în casa sa, — căcĭ în partea de împěrăție pe care o ceruse, locuia și soțul sěu. Dér, când întrà în casă, mare îi fù mirarea când vědù în locul bărbatului sěu un om necunoscut; din puține vorbe însě schimbate cu acel om, înțelese tot, dér nu dise nimic. Privind pe feréstră, împěratul audi strigând „covrigĭ, covrigĭ"; el numai decât chemă pe vêndĕtor și recunoscù, că acest covrigar era bărbatul sěu, dér tăcù. Covrigarul însě spuse, că casele unde trăsese împěratul, au fost ale lui și că făcênd o prinsóre, i-s'au luat.

A doua di împěratul dădù o masă la care chemà pe toțĭ boerii, carĭ fusese de față când se făcuse prinsórea și mai chemà și pe covrigarul dela care cumpěrase covrigĭ. Când invitații mâncau, el chemà pe covrigar într'o odae și întrebà, décă femeia lui nu sěmăna cu el, ér covrigarul uitându-se fù isbit de asemĕnarea, ce arăta dênsul. Impěratul îl mai intrebà: „Ai recunósce-o, décă ai vedé-o", și el rěspuuse că da. Atuncĭ împěratul spuse covrigarului sě iasă afară, ér el lăpědă hainele de împěrat și luà un costum de haine femeescĭ, după care eși afară. Covrigarul cum o vědù, strigă din tóte puterile: „Ano, Ano, iubita mea!" și luând'o in brațe o sărută cu drag.

După prând înșelătorul și cu baba luĭ fură osândițĭ la muncă silnică, fiind-că luaseră averea fară drept.

T. Nicolaescu.

Sosiți în Brașov.

Pe ḑiua de 3 Iulie 1902.

H. Pomul-verde: Révész, director, Bartha, Roth, profesorĭ, Huszt; Székely, Peter, profesorĭ, Turda.

H. Europa: Dr. Jelenk, proprietar de fabrică, Azuga: Vernescu, Lehliu, Brăescu, Patruliu, ingineri, Bucurescĭ; Voigt, Müll, profesóre, Bucurescĭ; Canetti, comerciant, Călărașĭ; Wolf, Brünn; Frum, Budapesta; Vitaul, Kauders, Krauss, Kaufmann, Szatmáry, Raffelsberg, Viena, toți voiagiorĭ.

H. Orient: Zelenka, superintendent luteran, Clușiŭ; Szentiványi, deputat, Sajó-Gömör: Glanf, prim-pastor, Rimaszombat, Gresch, inspector bisericesc, Szepes Bela; Puszter, profesor, Miskolcz.

H. Bucurescĭ: Klein, voiagior, Budapesta; D-na Fleissig, Făgăraș, König, voiagior, Budapesta.

Domnii abonenți, carĭ nu și-au reînoit încă abonamentul, sĕ binevoiască a-l reînoi, ca sĕ nu li-se întrerupă regulata espedare a ḑiarului.

Calendarul sĕptĕmânei.

IUNIE. (1902) are 30 ḑile. CIREȘAR.

Ḑilele	Călend. Iul v.	Călend. Greg.
Dum.	23 . m. Agripina	6 Isaia prof.
Lunĭ.	24 † Nasc. s. Ion bot.	7 Vilibald
Marțĭ	25 S. m. Febronia	8 Elisabeta
Merc.	26 Cuv. p. David	9 Anatalia
Joi	27 Cuv. p. Samson	10 Amalia
Viner	28 Ad. Chir. și Ioan	11 I. Pius pp.
Sâm.	29 † Petru și Pavel	12 Enric.

Prețurile cerealelor din piața Brașov.

Din 4 Iulie 1902.

Mĕsura sĕu greutatea	Calitatea.	Valuta în Kor.	fil
1 H. L.	Grâul cel mai frumos	14	40
„	Grâu mijlociu . . .	14	—
„	Grâu mai slab . . .	13	40
„	Grâu amestecat . .	11	50
„	Sĕcară frumósă. . .	9	50
„	Sĕcară mijlocia. . .	9	30
„	Orz frumos	8	—
„	Orz mijlociu. . . .	7	60
„	Ovĕs frumos. . . .	7	—
„	Ovĕs mijlociu . . .	6	60
„	Cucuruz	8	80
„	Mălaiu (meiŭ) . . .	8	—
„	Mazăre.	22	—
„	Linte	14	—
„	Fasole	10	—
„	Semânță de in . . .	24	—
„	Semânță de cânepă .	8	25
„	Cartofi.	2	40
„	Măzăriche.	—	—
1 kilă	Carne de vită . . .	—	96
„	Carne de porc . . .	1	04
„	Carne de berbece. .	—	72
100 kil.	Sĕu de vită próspĕt .	44	—
„	Seu de vită topit . .	64	—

Cursul la bursa din Viena.

Din 4 Iulie n. 1902.

Renta ung. de aur 4%	120.00
Renta de corone ung. 4%	97 90
Impr. căil. fer. ung. în aur 4½% .	119.—
Impr. căil. fer. ung. în argint 4½%.	100.—
Oblig. căil. fer. ung. de ost I. emis.	119.—
Bonurĭ rurale ungare 4%	97.80
Bonurĭ rurale croate-slavone . . .	98.—
Impr. ung. cu premii	206.—
Losurĭ pentru reg. Tisei și Seghedin .	162.50
Renta de argint austr.	101.84
Renta de hârtie austr.	101.75
Renta de aur austr.	120.80
Losurĭ din 1860.	153.70
Acții de-ale Băncei austro-ungară .	15.92
Acții de-ale Băncei ung. de credit .	702.—
Acții de-ale Băncei austr. de credit .	675.25
Napoleondorĭ	19 07
Mărcĭ imperiale germane . . .	117.30
London vista	240.05
Paris vista	95.40
Rente austr. 4% de corone . .	99.75
Note italiene.	94.—

Cursul pieței Brașov.

Din 5 Iulie n. 1902.

	Cump.		Vĕnd.
Bancnot rom.	18.90		18 94
Argint român.	„ 18.80	„	18.88
Napoleond'orĭ.	„ 19.04	„	19.07
Galbenĭ	„ 11.20	„	10.30
Ruble Rusescĭ	„ 2.54	„	—.—
Mărcĭ germane	„ 117.25	„	—.—
Lire turcescĭ	„ 21.40	„	21.50
Scris. fonc. Albina 5%	101.—	„	102.—

Cursul losurilor private

din 3 Iulie. 1902.

	cump.	vinde
Basilica	19 35	30.25
Credit	432 —	436.—
Clary 40 fl. m.	186.	190.—
Navig. pe Dunăre.	—.—	—.—
Insbruck	82.50	84.50
Krakau	74.50	76.50
Laibach	72.—	76.—
Buda	—.—	—.—
Palffy	190.—	198.—
Crucea roșie austriacă . .	190.—	193.—
„ „ ung.	56.—	57.—
„ „ ital.	28 —	29 50
Rudolf	75.—	80 —
Salm	236 —	238.—
Salzburg.	77.—	79 —
St. Genois	264.—	272.—
Stanislau	—.—	—.—
Trientine 4½% 100 m. c. .	429.52	432.50
„ 4% 50	43.—	44.50
Waldstein	67.—	69 —
„ de 10 francĭ . . .	32.25	34.25
Banca h. ung. 4%	—.—	—.—

Têrgul de rîmătorĭ din Steinbruch.

Starea rîmătorilor a fost la 1 Iulie n. de 46,502 capete, la 2 Iulie au intrat 387 capete și au eșit 505 capete, rĕmânênd la 3 Iulie n. un numĕr de 46,669 capete.

Se notéză marfa unguréscă: veche grea dela 98—100 fil. tînĕră grea dela 106—108 fil., de mijloc dela 104—106 fil. ușóră dela 103—105 fil. — Sêrbéscă: grea 107—108 fil., de mijloc 105—106 fil., ușóră 104—105 fil. kilogramul.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil: Traian H. Pop.

Nr. **559**—1902.

Escriere de licitațiune cu oferte.

Lunĭ în 14 Iulie 1902, 10 óre a m. sĕ **ține** în localul oficiului economic orășănesc **licitațiune** cu **oferte** în scris pentru a sĕ **închiria** pe timpul **dela 29 Septembre 1902 până la 29 Septembre 1908** casa orășenéscă din **str. Castelului N. 2** (închisórea — Zuchthausu — de mai nainte)

Din acest edificiŭ nu sĕ închiriază partea situată lângă ḑidul orașului dinspre promenada Castelului nicĭ locul de curte și grădina dinaintea acestuia, — sĕ închiriază așa déră numai partea din frunte a edificiului cu fața spre strada Castelului dinpreună cu edificiile aflătóre înprejurul curții dinainte.

Condițiunile de ofert si contract mai detaiate sĕ află la oficiul economic orășănesc și până la ḑiua de pertractare a ofertelor, sĕ pot lua în vedere de orĭ-cine în timpul de oficiu dela 8—12 óre a. m.

Brașov, 27 Iunie 1902.

584,2—2 *Oficiul economic orășănesc.*

PUBLICAȚIUNE.

Ajutóre pentru învĕțăceii dela comerciŭ.

Societatea comercianților rom. din Brașov, oferă pe anul 1902—7 **ajutóre de câte 100—200 corónepentru** învĕțăceii aplicațĭ deja sĕu carĭ doresc a-se aplica aicĭ în Brașov la vre-o ramură de negoț, cu deosebire la *ferării, galanteriă*, orĭ *băcăniă*. Ajutórele acestea se dau în locul prim acelor învĕțăceĭ, carĭ nu se ajung cu ajutorul de acasă spre a întimpina tóte spesele, ce le au.

Acest ajutor se asiguréză elevului pe tot timpul cât va fi ucenic, décă se pórtă bine.

Dela cei carĭ doresc vre-unul din aceste ajutóre, se pretinde sĕ aibă cel puțin 2 clase reale, civile sĕu gimnasiale; cei cu pregătire mai mare vor fi preferițĭ.

Petenții după aceste ajutóre, au sĕ subștérnă aicĭ următórele documente:

1) Carte de botez.
2) Atestat de școlă;
3. Atestat medical.
4. Atestat despre starea materială a părinților.

Cererile de ajutorare sunt a se adresa d-lui *Teodor Nicolau*, comersant în Brașov.

Brașov, în 14 (27) Iunie 1902.

Teodor Nicolau, președintele societății. *Ioan Lengeru*, secretar.

(582,3—3.)

Tipografia A. Mureşianu, Braşov.